

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO  
PRAHA**

Bakalářské kombinované studium  
2010 – 2013

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Romana Štěpánová**

**Alternativní pedagogické koncepce, přínosy a rizika**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:  
Doc. PhDr. Jiří Dvořáček, CSc.

**JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE**

Bachelor Combined Studies

2010 – 2013

**BACHELOR THESIS**

**Romana Štěpánová**

**Alternative pedagogical conceptions, benefits and risks**

Prague 2013

The bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Jiří Dvořáček, CSc.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Romana Štěpánová.

## **Poděkování**

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Doc. PhDr. Jiřímu Dvořáčkovi, CSc, za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

## **ANOTACE**

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá historickými a současnými koncepcemi vyučování a vznikem alternativních škol. Uvádí typy současných alternativních škol, rozebírá jejich hlavní cíle a pedagogické rysy. Praktická část představí Základní waldorfskou školu v Praze 5, její principy waldorfské pedagogiky, metody a formy výuky cizích jazyků. Na závěr je v průzkumu zpracován dotazník, řízený rozhovor a analýza interních materiálů waldorfské školy, které odpovídají na otázky waldorfské pedagogiky.

## **KLÍČOVÉ POJMY**

Alternativní pedagogické koncepce, alternativní školy, analýzy, cíle vzdělávání, dotazníková šetření, formy vzdělávání, metody vzdělávání, principy waldorfské pedagogiky, rozhovory, waldorfská pedagogika.

## **ANNOTATION**

In theoretical part the thesis deals with historical and present-day conceptions of education and formation of alternative schools. It states types of present-day alternative schools, analyzes its main aims and pedagogical features. Practical part introduces Primary Waldorf school in Prague 5, its principals, methods and forms of foreign languages tuition. At the end there is exploration and a questionnaire, guided interview and analysis of internal materials of the school, which respond questions of the Waldorf education.

## **KEY WORDS**

Alternative pedagogical conceptions, alternative schools, analysis, educational aims, educational forms, educational methods, interviews, principals of Waldorf pedagogy, questionnaires, Waldorf pedagogy

# OBSAH

|  |           |
|--|-----------|
| <b>ÚVOD.....</b>   | <b>9</b>  |
| <b>TEORETICKÁ ČÁST.....</b>                                    | <b>11</b> |
| <b>1 HISTORICKÉ A SOUČASNÉ KONCEPCE VYUČOVÁNÍ .....</b>        | <b>11</b> |
| 1.1 Tendence rozvoje školství.....                             | 15        |
| <b>2 POJEM „ALTERNATIVNÍ“ A VZNIK ALTERNATIVNÍCH ŠKOL.....</b> | <b>18</b> |
| <b>3 ALTERNATIVNÍ PEDAGOGICKÉ KONCEPCE A SYSTÉMY .....</b>     | <b>20</b> |
| 3.1 Alternativní školy.....                                    | 21        |
| 3.1.1 Daltonská škola .....                                    | 24        |
| 3.1.2 Montessori škola.....                                    | 25        |
| 3.1.3 Jenská škola.....  | 26        |
| 3.1.4 Freinetovská škola.....                                  | 27        |
| 3.1.5 Waldorfská škola.....                                    | 27        |
| 3.1.6 Církevní školy .....                                     | 29        |
| 3.2 Věkově smíšené třídy.....                                  | 30        |
| <b>PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>                                    | <b>32</b> |
| <b>4 ÚVOD PRAKTICKÉ ČÁSTI.....</b>                             | <b>32</b> |
| 4.1 Cíl praktické části.....                                   | 32        |
| 4.2 Stanovení hypotézy .....                                   | 33        |
| <b>5 WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA A JEJÍ PRAKTICKÁ APLIKACE.....</b>  | <b>34</b> |
| 5.1 Analýza a základní principy waldorfské pedagogiky.....     | 35        |
| 5.2 Epocha.....  | 36        |
| 5.2.1 Epocha ČJ v 9. třídě .....                               | 37        |
| 5.3 Umělecká činnost .....                                     | 39        |
| 5.4 Ruční práce a řemesla.....                                 | 40        |
| 5.5 Třídní učitel .....  | 40        |
| 5.6 Školní vzdělávací program a cíle výuky cizích jazyků.....  | 41        |
| 5.7 Metody vyučování.....                                      | 42        |
| 5.8 Učební pomůcky.....  | 43        |

|          |  |           |
|----------|--|-----------|
| 5.9      | Hodnocení .....                              | 45        |
| <b>6</b> | <b>PRŮZKUM.....</b>                          | <b>46</b> |
| 6.1      | Metody průzkumu .....                        | 46        |
| 6.2      | Dotazník .....                               | 46        |
| 6.2.1    | Analýza odpovědí.....                        | 47        |
| 6.3      | Analýza interních materiálů školy.....       | 58        |
| 6.4      | Řízený rozhovor .....                        | 60        |
| <b>7</b> | <b>VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU.....</b>             | <b>61</b> |
|          | <b>ZÁVĚR .....</b>                           | <b>66</b> |
|          | <b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>          | <b>68</b> |
|          | <b>SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK .....</b> | <b>69</b> |
|          | <b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>                    | <b>71</b> |



## ÚVOD

Výchova a vzdělávání jsou základní ukazatele úrovně společnosti. Míra vzdělanosti národa ovlivňuje jeho ekonomiku, kulturu a morálku. Pedagogika se vyvíjí a mění v čase stejně jako jiné vědní obory a budoucnost ukáže, zda jsou tyto změny a vývoj užitečné a perspektivní.

V letech 1948 až 1989 bylo české školství vedeno pod „taktovkou“ vládnoucí socialistické ideologie a až v devadesátých letech minulého století se začalo pozvolna měnit. Z Evropy i ze světa k nám začaly postupně pronikat pedagogické alternativy, přičemž alternativní školy v Čechách mají svoji tradici. I když se začaly rozvíjet až po roce 1989, jsou neoddělitelnou součástí školní soustavy, ale stále jsou považovány za něco nového a neobvyklého.

Důvodem zvolení tohoto tématu bakalářské práce (dále jen BP) byly změny ve školství a jeho legislativa, alternativy, uvolnění pevné vzdělávací struktury a jiné možnosti vzdělávání a formy vyučování. Tyto alternativy se projevují hlavně novými metodami výuky, hodnocení žáků, klade se důraz na tvořivost, aktivní metody ve vyučování atd.

Cílem této BP je analýza vzdělávacího procesu waldorfské školy v Praze 5 (dále jen WŠ), jako praktické aplikace waldorfské pedagogiky v podmínkách českého školství. Autorka uvede i nutné ústupky z principů waldorfské pedagogiky právě z důvodů koexistence s tradičním českým školstvím. Tato práce je koncipována na základě dvou částí a to teoretické a empirické. Teoretická část se dělí na 3 kapitoly. V první části Vám BP představí současné a historické koncepce vyučování, ve druhé části Vás seznámí se vznikem alternativních škol a ve třetí teoretické části jsou představeny jednotlivé alternativní pedagogické koncepce a systémy. Praktická část je založena na průzkumu, který proběhl ve Waldorfské škole v Jinonicích v Praze 5. Jsou shromážděny materiály o škole, je provedena analýza vzdělávacího programu na WŠ. Součástí praktické části jsou dotazníky, rozhovory a analýza interních materiálů školy.

Období školního věku tvoří velmi podstatnou část rozvoje dítěte. Velmi záleží na přístupu učitele a i na systému výuky, jak se bude rozvíjet žákova osobnost. V dnešní době jsou alternativní školy velmi atraktivní. Dávají rodičům a žákům možnost

svobodné volby si vybírat mezi různými druhy škol. Škola by měla vycházet z potřeb dítěte a představ rodičů, jelikož každé dítě je individualitou, která potřebuje specifický přístup a tato myšlenka je jedním z principů alternativních škol. Představitelům tohoto reformního proudu jde o překonání nedostatků tzv. tradičních škol a to např. změnou metod a organizací vyučovacího procesu nebo změnou postoje učitele ve třídě, jeho respekt k individuálním zvláštnostem žáka, podpořit jeho tvořivost a aktivitu. Otázkou zůstává, zda-li všechny tyto alternativní koncepce dokážou připravit jedince na život v dnešní fyzicky a psychicky náročné společnosti.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1 HISTORICKÉ A SOUČASNÉ KONCEPCE VYUČOVÁNÍ

Nejvhodnější a efektivní metody vzdělávání a výchovy byly hledány po celá staletí a některé myšlenky dodnes nacházíme například i v současné tzv. alternativní pedagogice.

Každá společnost, pokud chce existovat ve stávající formaci, se musí věnovat předávání svých hodnot prostřednictvím vzdělávání. Vzdělávání je základní společenská sociální služba, byť dobově, společensky či sociálně podmínována. „*Dějiny výchovy zkoumají vývoj výchovy jako společenského jevu, vývoj pedagogických idejí a koncepcí, formulovaných čelnými pedagogy a filozofy a ve své době často neuskutečněných, vývoj výchovně-vzdělávacích zařízení, jejich pojetí, organizace a řízení.*“ (Průcha, 2009, s. 36)

Již ve starověku, kde probíhala výchova v rámci rodiny a kmene, se objevují první „učitelé“, kteří připravují mládež k tzv. iniciačním obřadům, přijímání mezi dospělé příslušníky kmene. V antice (starověk řecký a římský) vzniká filosofie, která se snaží objevovat pravdu a užívat rozumovou argumentaci. Klade se důraz na krásu a dokonalost jak tělesnou, tak duševní (kalokagathía). Smyslem vzdělání a výchovy svobodných občanů je především kultivace člověka. Rozvoj lidské osobnosti a společnosti vede k vzniku například dvou vzájemně odlišných výchovných systémů v řeckých státech Spartě a Athénách. Sparta byl válečný stát s devadesáti procenty bezprávných otroků. Výchova mužů byla zaměřena výhradně na válečnické dovednosti. Athénská výchova byla hlavně soukromou záležitostí a majetek určoval zařazení ke společenské kastě. Stát dohlížel pouze na rodinnou výchovu, kterou zajišťovaly chůvy a vzdělání otroci. Důležitou úlohu v řecké kultuře měli kromě filosofů také sofisté, učitelé řečnictví a „moudrosti“, kteří využívali při své výuce metodu dialogu. Nejvýznamnějšími osobnostmi starověkého Řecka byli Sokrates, Platon a Aristoteles. Sokrates (469 – 399 př.l.) tvrdil, že ctnost je věděním, kterému se lze naučit. Hledal

principy mravního jednání a pomocí diskuse a návodných otázek dosáhl u žáka správné odpovědi. Tato „sokratovská metoda“ vyučování bývá používána v pedagogice dodnes. Platón (429 – 347 př.l.) byl Sokratových žákem, který kladl důraz na dobro a prospěch státu, kterému se má podřídit zájem jedince. Hledal podstatu jsoucích věcí, nazýval je idejemi a přisuzoval jim reálnou jsoucnost. Platón vytvořil úplný systém jednotné státní výchovy a založil v Athénách filosofickou školu Akademii. Aristoteles (384 – 322 př.l.), žák Platóna, je považován za filosofa starověku. Založil filosofickou školu Lykeion, zabýval se přírodními společenskými vědami a ve výchově rozlišil tři sedmiletá období - první periodizace vývoje lidského jedince. Kladl důraz na mravní výchovu a na výchovný význam rodiny. Odmítal však vzdělání žen.

Soustava sedmi vyučovacích předmětů, tzv. trivium (gramatika, rétorika, dialektika) a kvadrivium (aritmetika, geometrie, astronomie a múzika) bylo později označováno jako sedmero svobodných umění.

Křesťanské náboženství bylo spjato s výchovou a vzděláním ve středověku. Víra v Boha vyjadřovala utlačovaným vrstvám naději proti vládnoucí ideologii. Vznikaly školy katechumenů (připravující ke křtu), školy katechetické (pro výchovu kněží), klášterní školy (pro budoucí mnichy), katedrální školy, kde se vyučovalo sedmero svobodných umění a filosofie a školy farní, kde se především chlapci učili čtení, psaní, počítání a katechismus. Počátky vzdělanosti na území dnešní České republiky jsou spojovány s církevními školami klášterů v 9. a 10. století. První světské školy zaznamenáváme již od 13. století. Výchova světské šlechty probíhala souběžně s církevním vzděláváním. Chlapci se učili tzv. „sedmeru rytířských ctností“ a dívky se učily čtení, psaní, modlitbám, ručním pracím a seznamovaly se s literaturou. Jejich intelektuální vzdělání bylo mnohdy vyšší než vzdělání rytířů. Zvyšující se vzdělanost vedla k otázkám sloučení vědy s náboženstvím – tzv. scholastika.

*„Význam tohoto slova je nejméně trojí – vyjadřuje souhrn středověké filosofie a teologie, označuje školskou učenost ve smyslu metod vzdělávání, je chápána i jako dogmaticko-deduktivní metoda filosofického bádání. Přestavitelem vrcholné scholastiky je italský teolog Tomáš Akvinský (1224 – 1274), jemuž se podařilo zintelektualizovat církevní ideologii a vytvořit oficiální filosofii katolicismu, pokračující i v současnosti v podobě tzv. novotomismu.“* (Dvořáček, 2009, s. 34)

Od 12. století vznikají v Evropě první univerzity, nejstarší univerzita v Bologni byla založena v roce 1119. První universitu ve střední Evropě založil v roce 1348 Karel IV v Praze. Měla čtyři fakulty: artistickou, teologickou právní a lékařskou. Pro nižší vzdělání byly zřizovány nadále školy katedrální a farní a vznikaly i tzv. měšťské školy. Na Karlově Univerzitě působil Tomáš Štítný ze Štítného, který poprvé vedl výklad scholastiky v českém jazyce. Další významnou osobností na Univerzitě byl mistr Jan Hus, který byl vysvěcen na kněze, po absolvování bohoslovecké fakulty a v roce 1409 byl zvolen rektorem Karlovy Univerzity. Kritizoval církev, její obchodování s hříchy (tzv. odpustky), odmítal papeže jako autoritu a hlavu církve. Jeho velký přínos byl hlavně ve vzniku spisovného českého jazyka. Ve 14. století církev zaznamenává velkou kritiku z řad reformátorů - luteránců (protestantů), kteří šířili názory německého teologa Martina Luthera a usilovali mj. i o laicizaci vzdělávání. V českých zemích vzniká Jednota bratrská – protikatolické hnutí, jejímž cílem je morální očista a vytvoření společnosti svobodných křesťanů. Biskupem Jednoty bratrské se stal Jan Ámos Komenský (1592 – 1670), největší osobnost nejen českých zemí. Byl to význačný pedagog, filozof, teolog a reformátor. Je považován za jednoho ze zakladatelů moderní pedagogiky, na jeho pedagogické odkazy navazuje školství v mnoha zemích. Vedle svých didaktických děl pracoval také na vševědě (pansofii), reformoval školství v několika zemích, rozvinul výchovné a vyučovací metody vycházející z přírody, vytvořil pedagogickou terminologii, ze které dodnes čerpáme. V roce 1774 Marie Terezie zavedla povinnou šestiletou školní docházku pro děti od 6 – 12 let. Za panování Josefa II., díky jeho „josefínským reformám“, se dále upevňoval školský systém. Vznikla povinnost zřizovat školy, posílat děti do škol a byl vydán dekret o rušení nevolnictví. Další velký význam pro školský systém měla školská reforma z r. 1869. Byl vydán tzv. říšský školský zákon, který zavedl povinnou osmiletou školní docházku pro děti od 6 – 14 let. V tomto období se začaly zřizovat nepovinné školy měšťánské. Byly reformovány střední školy, vznikaly humanitní osmiletá gymnasia a v pol. 19. století vznikaly průmyslové školy a další střední odborné školy. K významným představitelům tohoto století patřili Gustav Adolf Lindner (1828 – 1887) – první profesor pedagogiky a filosofie na české univerzitě v Praze, Miroslav Tyrš (1832 – 1884) – zakladatel tělocvičné jednoty „Sokol“ a Otakar Hostinský (1847 – 1910) – propagátor estetické výchovy.

Jak uvádí Dvořáček (2009), v historickém přehledu názorů na vzdělávání a výchovu se vytvořily následující koncepty vyučování:

1. **Koncepte dogmaticko deduktivní** – používána v období středověké scholastiky. Cílem bylo odvozování poznatků z obecných soudů a ne ze zkušeností (např. z Písma svatého)
2. **Koncepte slovně názorná** – zdůrazňuje názornost a smyslové vnímání, vše vychází z přírody a pozorování života. Autorem je Jan Ámos Komenský.
3. **Koncepte verbálně reprodukcni** – je založená na slovním vyučování, memorování bez porozumění a bez získání potřebných představ. Je typická pro středověk, ale objevila se znovu v 19. století.
4. **Koncepte spojení školy se životem** – základem této koncepte jsou individuální zkušenosti žáka založené na jeho praxi, vychází z pragmatické pedagogiky, kterou John Dewey (1859 -1952) označil jako instrumentalismus.
5. **Koncepte programového vyučování a učení** – vychází z behavioristické psychologie. „*Základní myšlenkou je zpracování učiva do programu, který si žák osvojuje v krátkých krocích, na základě vlastního tempa a je přitom nepřetržitě informován o průběhu svého učení – princip zpětné vazby. Nositelem programu může být učebnice, trenážér, počítač a jiné technické prostředky.*“ (Dvořáček, 2005, s. 132). Tato forma je efektivní při samostudiu.
6. **Koncepte problémového vyučování a učení** – žák se učí stanovit problém a jeho řešení přímo z dané problémové situace, vede k samostatnosti v procesu učení a bývá kombinováno se skupinovým či individuálním vyučováním.
7. **Koncepte rozvíjecího vyučování** - vzniká ve 30. letech 20. století, vychází z teorie běloruského psychologa L. S. Vygotského (1896 – 1934), podle níž má vývoji dítěte předbít učení. Na řadě experimentů potvrdil, že i mentálně retardovaný jedinec může při vhodné stimulaci rozvíjet abstraktní myšlení. V 70. letech navázal na tuto teorii L.V. Zankov – ruský pedagog, který vedl experimenty ve vyučování rodného jazyka a matematice.

Všechny tyto uvedené koncepty se mohou i vzájemně doplňovat.

## 1.1 Tendence rozvoje školství

*„Úloha vzdělávání a úroveň jeho kvality je v popředí pozornosti všech vyspělých zemí. Dominantní zájem o tuto oblast je v současnosti charakterizován úsilím o dosažení tzv. učící se společnosti. Významným mezníkem ve vývoji evropské vzdělávací politiky se stala Maastrichtská smlouva z února 1992 – uznává formálně vzdělávání jako jednu ze specifických oblastí spadajících do zodpovědnosti Evropské unie“*  
(Dvořáček, 2009, s. 18)

Ekonomické a společenské prostředí vždy ovlivňují vzdělávací systémy. Vzdělávání se globalizuje (je zde tzv. evropský trh kvalifikací, který uvolňuje možnosti na trhu práce v rámci EU) a diferencuje (princip podpůrnosti – respektovat odlišné tradice, historii i dosažené vzdělání). Tyto protichůdné trendy se vyskytují hlavně v Evropě, ale přesto uveďme hlavní vzdělávací trendy v demokratické společnosti, jak uvádí Spilková (1997):

1. **Kvalita vzdělávání** je důležitá pro všechny země EU (již uvedená Maastrichtská smlouva) a s tím je spojeno financování školství, které v zemích EU dosahuje 6% HDP. *„V ČR naproti tomu činí dlouhodobě méně než 5%.“*  
(Dvořáček, 2009, s. 19) Dochází k obsahové inovaci škol – rámcově vzdělávací programy mají zaručit lepší kvalitu.
2. **Prodlužování délky povinné školní docházky** - zkvalitnění vzdělání občanů pro lepší uplatnění na trhu práce. Je velmi příznivé z důvodu prodloužení doby zrání jedince – větší prostor pro realizaci dispozic. Trendem většiny evropských zemí je tedy prodlužovat povinnou docházku na 10 i více let, naproti tomu v ČR byla v roce 1990 docházka krácena na 9 let.
3. **Uplatňování demokratických principů** – dosažení sociální spravedlnosti pro přístup ke vzdělávání včetně zdravotních a národnostních podmínek. V současné době jsou vedeny neustálé diskuse o placení školného či dalších podmínkách studia (snaha dosáhnout „rovnosti vzdělávacích výsledků“)
4. **Sjednocení kurikula** (obsah vzdělávání) – srovnatelnost výsledků vzdělávání, sjednocení diplomů vzdělání, možnost svobodné volby na trhu práce v EU. Hlavním cílem je znalost nejméně dvou cizích jazyků s rozšířením o třetí jazyk. Z toho vyplývá změna obsahu i metod výuky v průběhu celého vzdělávání.

Kurikulární přístup ke vzdělávání spočívá především ve využitelnosti poznatků v praxi – nikoliv učení pro učení, ale pro život.

5. **Celoživotní vzdělávání** – trend ovlivněn rozvojem společnosti, schopnost rychlého přizpůsobení se změnám na trhu práce a ve společnosti, získání nových kvalifikací a dovedností.
6. **Větší zainteresovanost veřejnosti** – růst úlohy rodičů a vlivu představitelů obce zastoupením ve školních radách. Aktivně se můžou podílet na rozhodování o cílech a obsahu vzdělávání.
7. **Humanizace školství** – konkretizováno „*jako úsilí o pojetí školy jako služby dítěti, pomoci v jeho vývoji, jako místa, které vytváří situace k celistvé a všestranné kultivaci dětské osobnosti a příležitosti k co nejširšímu otevření a rozvíjení potenci, které v každém dítěti jsou.*“ (Spilková, 1997, s. 72)

Po roce 1989 školství v ČR zaznamenalo velký nárůst počtu škol, přičemž docházelo k demografickému poklesu. Zakládaly se nové soukromé a církevní školy. Vzrostla poptávka po studiu hlavně na gymnáziích nebo na středních odborných školách. Klesl zájem o studium na odborných učilištích a výrazně se snížil počet kvalifikovaných dělníků. Zvýšil se zájem studentů a jejich rodičů o vyšší vzdělání již na základních školách, což vede k neustálé diskuzi, zda je či není dvojkolejná školská soustava vhodná. Přijímací řízení na gymnázia založené na jednorázové zkoušce již v 11 letech vedou k předčasnému rozhodnutí o životní dráze dítěte, selekce nadaných žáků snižuje úroveň vzdělávání na ZŠ a tato segregace dětí jde proti celoevropskému trendu integrace dětí a mládeže. Sociální klima by mělo být na ZŠ různorodé, zastoupené běžnou lidskou společností. OECD vyslovuje výhrady k této předválečné tradici víceletých gymnázií, kdy byl poněkud jiný vývoj a cíle vzdělávání. Dále vzrostl počet soukromých vysokých škol, narostl zájem o vysokoškolské studium a mnohonásobně se zvýšil počet absolventů vysokých škol, což může vést k degradaci vysokoškolských diplomů.

V obsahu školního vzdělávání nastala zásadní přeměna, která průběžně probíhá dodnes. Změnilo se složení vyučovacích předmětů (například přibyla informatika a výpočetní technika) a změnil se obsah (učivo) v jednotlivých předmětech. Je pozoruhodné, že počet týdenních vyučovacích hodin u osmiletého studia se téměř



nezměnil. 244 až 246 hodin týdně mají studenti současného gymnázia a takový počet povinných vyučovacích hodin měli i studenti gymnázia před sedmdesáti lety.

Důležité jsou i změny v materiálním vybavení škol, v personálním složení a v kvalitě učitelského sboru. Ukazatelem změn v procesu vzdělávání je řízení školy, klima školy a kvalita učebních procesů a výsledků vzdělávání (nejen okamžité a měřitelné vědomosti, ale také dovednosti, hodnoty a vlastnosti žáků z pohledu sociálního a osobnostního rozvoje, což je velmi dlouhodobou záležitostí). Všechny krátkodobé inovace i rozsáhlé reformy ve vzdělávání jsou složité a finančně náročné, a proto se šíří pomalu. Objektivní vyhodnocení a výsledky změn ve školství zůstávají mnohdy nezodpovězenou otázkou.

Ve struktuře vzdělávacích systémů vznikly jen malé změny, školství je stále členěno na jednotlivé stupně škol – úrovně vzdělávání – předškolní výchova, základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání. Došlo k vnitřním proměnám jednotlivých stupňů školy, např. v délce vzdělávání na jednotlivých stupních (například na našich vysokých školách bakalářské studium a magisterské studium), vznikly nové druhy škol (VOŠ) a typy vzdělávání (např. distanční vzdělávání) a zaniklo nástavbové studium pro maturanty. Vznikly Univerzity třetího věku také pro vzdělávání seniorů, které jim umožňují další začlenění do sociální společnosti, což poukazuje na princip rovnosti a spravedlivého přístupu ke vzdělávacím příležitostem.

## 2 POJEM „ALTERNATIVNÍ“ A VZNIK ALTERNATIVNÍCH ŠKOL

Pojem alternativní je odvozený z latinského slova alter, což v překladu znamená „jiný“.

Alternativní školy by měly být školy, které uplatňují jiné obsahy vzdělávání, jiný vyučovací proces a vytvářejí jinou atmosféru ve vztahu učitel a žák.

*„Alternativní vzdělávání je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jiným tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle (nikoliv nezbytně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.“*  
(Průcha, 2004, s. 17)

Koncem 18. a začátkem 19. století začala ve většině evropských zemí pronikat státní správa do řízení škol. Školy byly rozděleny na veřejné (státní) a soukromé (církevní). V první polovině 20. století se objevila snaha vytvořit tzv. volnou školu, která měla být nestátní, veřejná a současně bez vlivu církve.

Jak uvádí Dvořáček (2005) v 60. letech 20. století vznikají v Evropě alternativní pedagogická hnutí:

- **hnutí za antiautoritativní výchovu** – stoupenci tohoto hnutí požadují větší porozumění dítěti před autoritou a potlačováním potřeb a sebevědomím dítěte.
- **hnutí za odškolení a svobodné školy** – nesouhlasí s oficiální státní školou, s jejími názory na společnost, rituálním vysvědčením oproti snaze vést výchovu ke skutečnému charakteru lidských vlastností. Řešením je nahradit státní školu školou svobodnou, nezávislou na státu, bez povinné docházky a pevných učebních osnov – možnost pro vzdělání negramotného obyvatelstva
- **hnutí antipedagogika** – vzniklo v Německu v roce 1975, odmítá dosavadní výchovu i vzdělávací instituce (výchova je manipulační teror)
- **černá pedagogika** - také nesouhlasí s výchovnými postupy a dále odmítá odpovědnost vychovatele za názory a chování dítěte. Tento „*požadavek antipedagogů lze považovat za extrémní individualistický liberalismus*“

(Dvořáček, 2009, s. 56). Dle zákonných ustanovení odpovědnost za vývoj dítěte zůstává na rodičích.

Nejvýznamnějšími představiteli reformního hnutí v oblasti české pedagogiky v předválečném období byli český pedagog a psycholog Václav Příhoda (1889 – 1979) a děkan pedagogické fakulty UK v Praze Otakar Chlup (1875 – 1965). Jejich práce přispěla k rozvoji alternativního školství.

Důvodem vzniku alternativních škol byla kritika proti škole veřejné, proti jejím formám učení a vyučování. Jejich antropologické, filozofické nebo pedagogické základy jsou rozdílné, a proto jsou považovány za školy reformní. Alternativní školy jsou všechny školy s nějakou pedagogickou specifičností, která je odlišuje od běžných standardních škol. Většinou jsou to školy soukromé a církevní, ale i státní školy, které se odchyľují od stanovené normy - např. školy s rozšířeným vyučování matematiky či jazyků. Ve 20. a 30. letech minulého století bylo Československo jednou z neprogresivnějších zemí v rozvoji alternativního školství. Po roce 1948 byl vývoj alternativního školství násilně přerušeno, kritizováno a odmítáno z ideologických pozic až do roku 1989.

### 3 ALTERNATIVNÍ PEDAGOGICKÉ KONCEPCE A SYSTÉMY

20. století je století globalizace světa a prudkého rozvoje vědy a techniky, který má velký vliv na postavení člověka ve společnosti. Vznikají různá ekologická a sociální hnutí hledající nápravu vztahu člověka k přírodě a uspořádání vztahů mezi lidmi. Všechny tyto změny se odráží v pedagogice i výchově. Vzniká spousta protichůdných pedagogických názorů, které vycházejí z různých filosofických koncepcí a psychologických teorií, ale shodují se v kritice dosavadní instituce státní školy. Vzniká **reformní pedagogika – hnutí nové výchovy**, kde je tradiční škole kritizována pasivita žáků, velké pamětní osvojování a potlačení individuality jedince. Charakteristický pro tento názorový proud je pedocentrismus.

Jak uvádí Dvořáček (2005), novým pojetím výchovy a vzdělání v USA a Evropě se staly:

- **Pragmatická pedagogika** – vychází z pragmatické filosofie, užitečné jsou praktické výsledky, naučit se správně řešit problémové situace
- **Dynamická pedagogika** – pedagogika přizpůsobení – chování člověka je jeho reakce na podnět
- **Pedagogika hodnot** – pedagogika kultury – důležitost kulturního bohatství člověka
- **Sociologická pedagogika** – začlenění jedince do společnosti „socializace dítěte“
- **Experimentální pedagogika** – upřednostňuje prostředky výchovy a ne cíl výchovy, zkoumá tělesnou a duševní schopnost dětí.
- **Psychoanalytická a individuálně psychologická pedagogika** – založená na psychologii Sigmunda Freuda, umět správně ovládat své pudy a touhy, snažit se zabránit vzniku pocitu méněcennosti
- **Existencialistická pedagogika** – nejdůležitější je absolutní autonomie, umět se svobodně rozhodnout
- **Náboženská pedagogika** – v Evropě hlavně katolická a protestantská – přeměna člověka od naturalistického života k věčné víře v Boha

- **Pedagogika marxistická** – oficiální pedagogická teorie v ČR do roku 1989, charakteristická historickým materialismem, životní potřeba člověka je výchova k práci a ke kolektivnímu životu, vzhledem k náročnému pamětnímu učení, verbalismu a důležitosti dodržování řádu a pravidel je označována jako „socialistický herbartismus“
- **Montessoriovská pedagogika** – tempo a obsah činnosti je na svobodném rozhodování dítěte, důležitý je rozvoj smyslů a pohybových schopností
- **Daltonský plán** – podněcování rozvoje žákovy osobnosti
- **Waldorfská pedagogika** - vychází z antroposofie – myšlenkové postupy nejsou závislé na smyslech, k vnitřní podstatě člověka lze dojít meditací, duševním cvičením
- **Jenská škola** – škola životního společenství, rozdělení dětí dle věku do tříd je nahrazeno tzv. kmenovými skupinami bez ohledu na stáří dítěte
- **Freinetovská pedagogika** – důraz je kladen na manuální činnost a tělesnou a duševní práci

Mezi nejvýznamnější představitelé reformní pedagogiky patří J. Deset, M. Montessoriová, P. Petersen, C. Freinet, R. Steiner, H Parkhurstová aj.

### 3.1 Alternativní školy

Ve světě se vyvinulo velké množství typů a druhů alternativních škol. Uvedme 5 základních rysů stručné a obecné charakteristiky alternativní školy:

- **Pedocentrismus** je typický rys alternativní školy. Výchova dítěte je v souladu s jeho individualitou, škola se zaměřuje na rozvoj dětské osobnosti
- **Aktivita, samostatnost, tvořivost, spolupráce mezi žáky a odpovědnost** žáka je nejvyšším cílem alternativní školy. Klade se důraz na tělesný rozvoj a kreativní uměleckou činnost. Uplatňují se vyučovací formy rozhovoru, projektového vyučování a skupinové a individuální práce.
- **Komplexní výchova dítěte** – sociální a emoční rozvoj dítěte je stejně důležitý jako intelektuální rozvoj jednotlivce.

- „Společenství“ charakteristické pro alternativní školu jsou **formy a postupy výchovy a vzdělávání**, které jsou mezi žáky, učiteli a rodiči utvářeny společně.
- Princip učení „**z života pro život**“ – to je rozšíření výuky mimo školní třídu a zapojení žáků do světa práce.

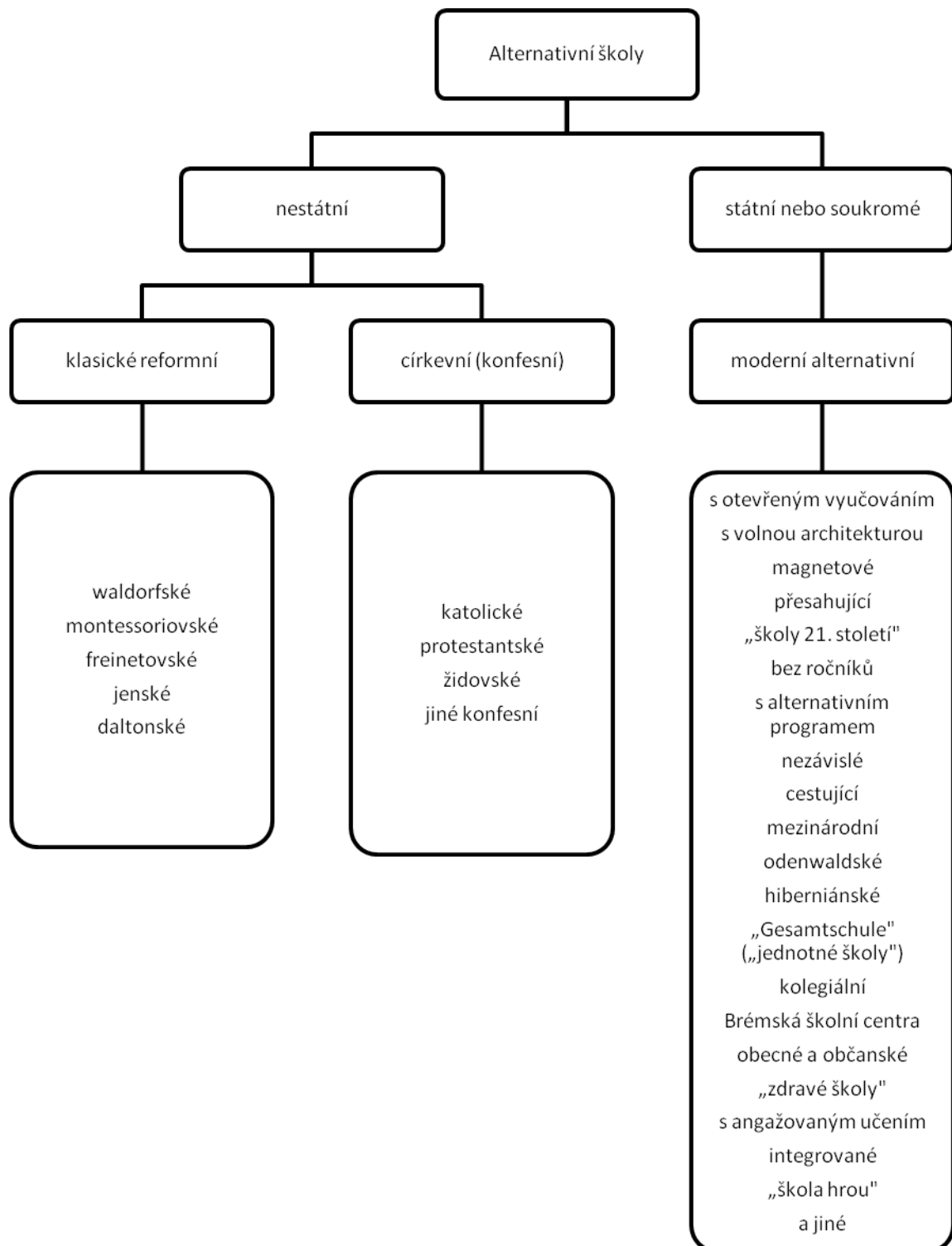
Některé uvedené charakteristické rysy alternativního školství se dnes samozřejmě shodují i s cíli tradičních škol. Důležité je, za jakým účelem tyto alternativní školy vznikají a jak pracují. Měly by nahradit určité nedostatky a potřeby, které nemůže uspokojit tradiční škola. Dále by měly zajišťovat potřebnou pluralitu vzdělávání. Státní školský systém zabezpečuje vzdělávání pro velkou skupinu populace, a proto musí být do jisté míry jednotný a standardní. Variabilitu vzdělávacích institucí rozšiřují jak alternativní tak státní školy. Nejdůležitější funkcí alternativních škol je inovace v organizaci vzdělávacího procesu (metody výuky a komunikace) a v obsahu vzdělávání (netradiční vyučovací předměty, inovace ve způsobech prezentace aj). Ne vždy je možné přenést inovace z alternativních škol do škol běžných, ač by to bylo samozřejmě žádoucí, ale nevytvořme si mylnou představu, že vše, co je alternativní je pozitivní. Celé alternativní školství je (jako i jiné fenomény vzdělávání) plně diskutabilních a rozporuplných rysů.

Alternativní školy jsou rozlišeny ve třech hlavních skupinách:

- klasické reformní školy
- církevní školy
- moderní alternativní školy

Průcha (2004) uvádí typologie alternativních škol, viz Obrázek 1 (str. 23)

Obrázek 1- Typologie alternativních škol



Zdroj: Jan Průcha (2004)

### 3.1.1 Daltonská škola

V roce 1919 v USA založila Helen Parkhurstová (1887 – 1973) svou experimentální školu na základě získaných pedagogických názorů a podnětů od M. Montessori. Učitel v daltonském vyučování inspiruje svými myšlenkami a náměty své žáky a zároveň hledá sám inspiraci v samostudiu nebo při výměně zkušeností např. v zahraničí. Hlavní myšlenkou Daltonského plánu je zrušení systému vyučovacích hodin (přerušování pozornosti žáka zvoněním a nuceným přeorientováním své pozornosti na jiný předmět a učitele) i organizace práce žáků ve třídách. „Dalton“ charakterizuje samostatnost, schopnost pomáhat si a spolupráci mezi učiteli a žáky. Jak uvádí Röhner & Wenke (2003), tato reformní škola se opírá o následující principy daltonské výuky:

- **Vlastní odpovědnost a svoboda** – žák má stanoveny výsledky, kterých má během jednoho měsíce dosáhnout. Při tomto učebním plánu si zvolí své tempo a je zodpovědný za úspěch svého učení. Pomocí testů a zkoušení se prověří, zda žák svůj úkol splnil. Pokud nejsou úkoly splněny ze všech předmětů, žák nepropadá, není potrestán, ale nemůže postoupit dále. Pod dohledem učitele se z žáků stávají sebevědomí jedinci zodpovědní sami za sebe.
- **Spolupráce** a snaha vytvořit sociální a demokratické vědomí u jedince.
- **Samostatnost** založená na osobní zkušenosti žáka. Cílem je aktivně zapojit žáka do procesu výuky, naučit se řešit problémy samostatně nebo ve spolupráci s jinými.
- **Střídání individuální výuky s výukou skupinovou** (v rámci celé třídy). Samostatné studium zabírá jen polovinu vymezeného času, druhá polovina je věnována společným činnostem dětí, dramatizaci, diskuzi, zaměstnání žáků v klubech.

*„Žák si neosvojí látku, pokud nemůže pracovat vlastním tempem. Pracovní tempo žáka je určováno mírou svobody. Odpírat svobodu znamená zotročovat.“*  
(Röhner & Wenke, 2003, s. 119)



Této „škole s uvolněnou třídní strukturou“ byla vytýkána velká převaha knižního poznávání poznatků a informací nutných ke splnění úkolů – příliš velký spoleh na žákovu aktivitu (žáci se slabou vůlí pracují pomaleji, než jsou schopni) a nepřiměřené opakování látky, nutné pro zapamatování. V České republice jsou základní školy podle daltonské alternativní koncepce zastoupeny hlavně v Brně, kde působí také Asociace českých daltonských škol.

### 3.1.2 Montessori škola

Zakladatelkou této alternativní školy byla italská lékařka a pedagožka Marie Montessoriová (1870 – 1952). Původně byly její cílovou skupinou mentálně postižené děti, kterým se snažila vytvořit normální edukační prostředí, které umožňovalo přirozený vývoj dětí. Založila „Dům dětí“, kde vycházela hlavně z pedocentrismu, ze zásad našeho učitele Jana Ámose Komenského, z vlastních pozorování, jak děti reagují v různých situacích a ze zkušeností získaných při práci s duševně postiženými dětmi. Zaměřila se především na předškolní věk dítěte. Mateřské školy a základní školy byly nejvíce rozšířeny v Německu a Holandsku jak v soukromém, tak i státním školství. Jde o výchovu podle pravidel, které si tvoří děti samy pod vedením svého učitele. Role učitele je v nenápadném vedení a taktní pomoci. Postupuje se vždy od konkrétního k abstraktnímu a pro jednotlivé okruhy jsou zvláštní vyučovací pomůcky. Metodika práce je rozdělena do okruhů: cvičení praktického života, smyslový materiál, řeč a jazyková výchova, matematika, kosmická výchova. Dítě není hodnoceno a klasifikováno, učí se pro život a ne pro známky. Je vedeno tak, aby bylo zvědavé a chtělo poznávat stále něco nového. Získává přehled, praktické zkušenosti, zdravé sebevědomí, vnitřní klid a rovnováhu, dokáže se samostatně rozhodovat a být odpovědné za své konání.

Hlavní charakteristiky Montessoriovské školy jsou:

- **Senzitivní fáze** - jsou období důležitá pro rozvoj a chápání určitých činností dítěte např. senzitivní fáze rozvoje pohybových činností, řeči, morálního citění atd. Edukační prostředí musí splňovat vnitřní potřeby dítěte.
- Významnou úlohu mají **speciální pomůcky** k prozkoumání „praktického života“, pomůcky pro rozvoj řeči, smyslů či jiných schopností.

- **Polarizace pozornosti** je fenomén, dlouhé soustředění na určitou činnost, dokáže již malé dítě. Jde o vnitřní rozvoj dítěte. Úloha vychovatele vychází v požadavku dítěte: „Pomoz mi, abych to mohl udělat sám“.
- **Věkově smíšené skupiny** (slučování dětí různého věku) mají vliv na vytváření sociální jednoty. Jednotlivci se učí harmonickému soužití a respektu k ostatním subjektům.
- **Kosmická výchova** má dětem přiblížit vzájemné vazby mezi člověkem a přírodou. Prostřednictvím **projektového vyučování** se žáci učí aktivněji. Při práci na zvoleném projektu využívají více pohledů na danou problematiku.

V dnešní době se i v tradičních školách využívá mnoho prvků v duchu zásad pedagogiky M. Montessoriové.

### 3.1.3 Jenská škola

Zakladatelem je německý pedagog Peter Petersen (1884 – 1952), který roku 1923 založil při univerzitě v Jeně první cvičnou školu životního společenství. Usiluje o hlubší propojení vyučovacích předmětů a posiluje pracovní výchovu a sociální vztahy. Hlavní rysy Jenské školy jsou:

- **Kmenové skupiny** – žáci různého věku jsou rozděleny do 4 skupin (1. – 3. ročník, 4. – 6. ročník, 7. – 8. ročník a 9. – 10. ročník), aby školní prostředí bylo přizpůsobeno běžnému životu společnosti, kde lidé různého věku spolu žijí a spolupracují, starší pomáhají mladším a jsou jim příkladem.
- **Týdenní pracovní plán** skupiny umožňuje učitelé vlastní organizaci vyučovacího programu, střídání různých pedagogických situací jako jsou hra, práce, rozhovor aj.
- **Sebehodnocení** a hodnocení spolužáky při postupu do následující kmenové skupiny má velký vliv na růst sociálních a etických vlastností osobnosti.
- Rozvrh učiva není řešen v tradičních vyučovacích předmětech, ale tzv. **Kurzoch povinných** (mateřský jazyk, matematika, úvodní kurzy k ostatním vědním disciplínám) a volitelných.

Tyto alternativní školy jsou nejvíce rozšířeny v Nizozemsku. V praxi jenských škol jsou zcela běžně integrovány postižené děti. Děti nejsou stresovány ničím, o co nemají zájem a co jim v životě k ničemu nebude. Jenská škola vychovává jedince jako samostatné individuum i jako člověka lidské společnosti.

### 3.1.4 Freinetovská škola

Zakladatelem freinetovské pedagogiky byl francouzský učitel Celestin Freinet (1896 – 1966), představitel tzv. pracovní školy. Prosazoval spojení školy a života, manuální činnost a samostatnost žáků. Školní třídy byly rozděleny do pracovních koutků (ateliérů), kde se děti věnovaly činnostem z oblasti přírodních věd a techniky, umělecké tvorbě i výuce jazyka. Vzdělávací proces obohacovaly didaktické pracovní techniky, jako jsou:

- Rozčleněný pracovní prostor (již zmíněné pracovní ateliéry)
- Individuální pracovní plán žáka na jeden týden
- Pracovní knihovna a kartotéka s informacemi o úkolech a řešeních.
- Školní tiskárna pro tvorbu a tisk studijních materiálů či tisk školního časopisu

Nejvíce jsou tyto alternativní školy rozšířeny ve Francii, Belgii a Nizozemsku. V České republice se nevyskytuje škola s komplexní freinetovskou koncepcí.

### 3.1.5 Waldorfská škola

Waldorfská pedagogika se v ČR začíná rozvíjet po roce 1989 jako alternativa k běžnému modelu vyučování. Vychází z filozofického směru antroposofie R. Steinera (1861 – 1925). Antroposofie zkoumá vývoj člověka po stránce fyzické, psychické, sociální a duchovní a v mnoha ohledech se shoduje s moderní vývojovou psychologií. **Antroposofická antropologie** nabízí pohled na bytost jedince, jehož vývoj se uskutečňuje ve vývojových fázích, které jsou dlouhé 7 let. Z toho důvodu jsou pro pedagogy důležitá tři první období. Každá vývojová fáze má své zákonitosti a pro zdravý vývoj dítěte si žádá jiného přístupu. Ačkoliv je každá lidská bytost individualitou a vykazuje individuální znaky, všeobecné zákonitosti ve vývoji dítěte

mají v podstatě jednotný všeobecný ráz. Impuls pro vznik waldorfských škol dal v době, po 1. světové válce, Emil Molt, ředitel továrny na výrobu cigaret Waldorf Astoria. Emil Molt se obrátil na Rudolfa Steinera, rakouského filosofa a zakladatele antroposofie, aby navrhl základy k takovému pojetí výchovy, která vychází z jedince samotného. Dítěti se tak předkládá látka, která vychází z hlubokého poznání vývojových fází člověka a jeho specifických potřeb v různých fázích vývoje. Hlavním mottem se stala výchova ke zdraví dítěte a výchova k všeobecnému lidství. V září roku 1919 byla ve Stuttgartu založena první waldorfská škola jako dvanáctiletá jednotná škola, která byla otevřena každému bez ohledu na sociální původ. Škola zahrnovala jednotnou základní školu a vnitřně diferenciovanou školu vyšší, dnes nazývanou střední stupeň.

Cílem waldorfské pedagogiky je harmonický vývoj člověka a z výše nastíněné antroposofické vývojové psychologie a jejího poznání je důležité - rovnoměrně působit na oblast jeho myšlení, citu a vůle. To však takovým způsobem, který vždy odpovídá potřebám daného věkového období. Z tohoto poznání potom vyplývá metodika, učební plán i rozvrh hodin na jednotlivých stupních školy.

Učitel by měl dokázat oslovit dětskou duši způsobem, který tomuto věku odpovídá a působit na ni umělecky. V samotném vyučování to znamená protkat veškerou výuku uměleckými obrazy (živým vyprávěním, uměleckým zpracováním daného předmětu, atd.), ze kterého bude mít dítě skutečný prožitek. Tímto způsobem totiž nehovoříme pouze k rozumu, nýbrž k citu, k celé duši. A právě díky těmto duševním silám může potom dítě kvést, sílit a harmonicky se rozvíjet.

S tímto přístupem pracuje učitel po celou školní docházku, a to i ve vyšších ročnících. A to i přesto, že se okolo 12. roku života probouzí schopnost abstraktního myšlení (v tomto ohledu se Steiner shoduje s Piagetem). Steiner naléhavě nabádá učitele, aby se nesnažili apelovat na abstraktní myšlení ve výuce dříve, než k tomu dozraje čas. Naopak, aby umělecky předkládali dětem velkou sumu lidského poznání, aby po 18. roce života byly schopny samy si utvořit vlastní úsudek. *„Nemůžeme se dopustit na člověku ničeho horšího, jestli vyvoláme jeho vlastní úsudek příliš brzo. Soudit můžeme teprve tehdy, když jsme v sobě nashromáždili látku k úsudku a srovnávání. Tvoříme-li samostatné soudy dříve, pak k nim chybí základ.“* (Steiner, 1993, s. 35)

Steiner navrhuje, aby intelektuální myšlení bylo postupně vyzdvihováno na základě uměleckého prožitku. Začít tedy pojmy uchopovat teprve to, co již bylo dříve nashromážděno v prožitku a pomocí obrazů. Zdůrazňuje, že chápání není něco, co se omezuje pouze na intelekt, ale zahrnuje též cit a vůli. Tuto jednoduchou zásadu zná každý člověk z běžného života, kdy je jednodušší něco pochopit, pokud to člověk měl možnost nějakým způsobem prožít.

Dalším z hlavních cílů ve waldorfské škole je probuzení přirozeného zájmu dítěte o vše, s čím se ve výuce a ve světě setkává. Přirozený zájem o svět nelze budovat na definicích, které dětem předkládáme, ale na prožití daných témat, uměleckým podáním výuky a ze živého učitelova výkladu.

Obsah vzdělávání je rozdělen do tzv. epoch. Epochové (hlavní) vyučování je základem vyučovacího procesu na waldorfských školách. Jeho obsah záleží na právě probíhající vyučovací epoše. Ty jsou naplněny jednotlivými předměty např. matematikou, českým jazykem, dějepisem, fyzikou a probíhají zpravidla ve 3-4 týdenních blocích. Žáci se tak intenzivně věnují tomuto předmětu v rámci hlavního vyučování po dobu téměř jednoho měsíce. Tím se vyučování zkoncentruje a žáci se tak mohou plně ponořit do jednoho předmětu. Jejich pozornost tak není narušovaná tematikou předmětů jiných.

Velký důraz je také kladen na úzké spolupráci rodičů se školou, kde jsou výchovné prvky přenášeny do rodinné výchovy, což by mělo přispívat k celkové harmonizaci dítěte.

### **3.1.6 Církevní školy**

Po roce 1989 začínají v českém školství opět působit znovu církevní (konfesní) školy. Jsou to nestátní alternativní školy, které u nás existovaly již před rokem 1948. Mohou je zřizovat církve a náboženská společenství, která jsou uznána státem a registrována státní správou (např. katolická, evangelická či židovská církev). Mají nárok na státní dotaci a učební osnovy, musí být schváleny ministerstvem. Počet žáků na těchto školách je však nízký.

*„Celkem je v církevních školách všech stupňů zapsáno 14801 žáků a studentů, což představuje jen 0,8% celkového počtu žáků a studentů (ve školním roce 2002/2003).“*

*Jedině ve vyšších odborných školách dosahuje počet studentů církevních škol významnější proporcí, a to 4,7% z celkového počtu studentů.*“ (Průcha, 2004, s. 46)

V Evropě je největší počet církevních škol v Nizozemí. Církevní základní a střední školy převládají nad státními školami. Jsou to církevní školy katolické a evangelické. Také v Belgii je většina škol církevních, jelikož dosahují kvalitnějších vzdělávacích výsledků než jiné školy.

Alternativní specifčnosti těchto škol se týkají:

- **Kurikula** – obsah a cíle vzdělávání.
- **Ideologických principů výchovné činnosti** – principy křesťanství, kulturní tradice, křesťanská etika a životní postoj.
- **Přípravou na profese, které nejsou pokryty standardními školami** – sbormistr chrámové hudby, konzervátor církevních památek a jiné profese v církevních úřadech.

Srovnání kvality vzdělání mezi církevními a státními školami je možné na základě vzdělávacích výsledků státních, soukromých a církevních gymnáziích.

### **3.2 Věkově smíšené třídy**

Vyučování ve věkově smíšených třídách, v tzv. málotřídních školách je také pedagogickou alternativou. V ČR je tato alternativa považována za neperspektivní jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska rozvoje vzdělávání. Málotřídní školy jsou podle zákona v českém vzdělávacím systému vymezeny jako takové školy, v nichž probíhá vyučování žáků z více ročníků v jedné třídě. *„Základní školy plnotřídní musí mít nejméně 17 žáků ve třídě, resp. 15 žáků v případě škol pouze s 1. stupněm (což neplatí pro soukromé a církevní školy), kdežto v málotřídních školách je dostačující počet alespoň 13 žáků ve třídě.*“ (Průcha, 2004, s. 52)

V málotřídních školách se provádí vyučování s věkově smíšenými skupinami žáků. Současně probíhá výuka žáků dvou či více ročníků a právě tato výuka je považována v západoevropské pedagogice za alternativy či inovace vzdělávání.

Alternativní pedagogické rysy málotřídních škol jsou:

- **Skupinové vyučování** – učitel zaměstnává najednou žáky všech ročníků tak, aby se vzájemně jednotlivé skupiny nerušily.
- **Otevřené třídy** – žáci jednoho ročníku se spojují na určitý předmět s žáky z jiného ročníku
- **Sociální kooperace** se zvyšuje mezi žáky díky spolupráci ve vyučování a respektu k ostatním.
- Málotřídní školy působí jako **kulturní a společenská centra obcí**.

Nevýhody málotřídních škol jsou hlavně ekonomické a dále vyžadují speciálně připravené a zkušené učitele, kteří zvládnou takovouto výuku, která není běžně zařazena do studia učitelů primárních škol.

Byly zde uvedeny různé typy alternativních škol, jejich hlavní cíle a pedagogické rysy, výhody a nevýhody jejich koncepcí a do jisté míry i srovnání s běžnou státní školou, která dnes také usiluje o humánní přístup k dítěti či ke komplexnímu rozvoji osobnosti žáka, výchovy pro život apod. Otázkou stále zůstává, proč se různé ideologické, náboženské či ekonomické skupiny nespokojují s veřejnoprávní školou a jejím vzdělávacím programem a mají tendenci vzdělávat jinak či o něčem jiném?

# PRAKTICKÁ ČÁST

## 4 ÚVOD PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části BP představí Základní waldorfskou školu v Jinonicích (dále jen WŠ) jako reprezentanta současných alternativních škol v ČR. Uvede nástin některých prvků pedagogiky, metodiky a forem výuky, na kterých je stavěna zmíněná WŠ, rozbor Epochy ČJ v 9. třídě a dále se BP zaměří na výuku cizích jazyků.

### 4.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je vytvoření komplexního obrazu praktické aplikace waldorfské pedagogiky v prostředí českého školství pohledem třech stran:

- autora bakalářské práce,
- rodičů žáků 1. stupně školy,
- pedagoga, zástupkyní školy.

V páté kapitole je představena Základní waldorfská škola, waldorfská pedagogika, ukázky a popis metod vyučování.

Další částí BP je zpracování a vyhodnocení průzkumu formou dotazníků pro rodiče studentů na prvním stupni WŠ. Cílem tohoto průzkumu je zjistit jejich názory a představy o výuce na WŠ a jejich zájem o waldorfskou pedagogiku.

Dále bude BP analyzovat úspěšnost žáků v přijetí na následná studia na základě interních materiálů školy.

A nakonec přinese pohled na waldorfskou pedagogiku řízený rozhovor se zástupkyní ředitele waldorfské školy.



## **4.2 Stanovení hypotézy**

K naplnění cíle průzkumné části byly zvoleny v bakalářské práci tyto hypotézy:

### ***Hypotéza č. 1***

Po skončení devátého ročníků na waldorfské škole jsou žáci úspěšní v přijímání na gymnázia a střední odborné školy ukončené maturitou.

### ***Hypotéza č. 2***

Studium žáků na waldorfské škole splňuje očekávání rodičů o waldorfské pedagogice.

### ***Hypotéza č. 3***

Přednášky o waldorfské pedagogice podporují větší informovanost rodičů o alternativním vzdělávání.

## **5 WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA A JEJÍ PRAKTICKÁ APLIKACE**

Jako reprezentant waldorfské pedagogiky byla vybrána Základní škola waldorfská v Praze 5, Butovická 228/9. V roce 1992 byla otevřena jedna třída prvního ročníku. Tato škola byla založena na popud rodičů, kteří po letech nesvobody chtěli nabídnout svým dětem jiný způsob vzdělávání, alternativu, která vychází z vývojových potřeb dítěte. V roce 2001 byl dovršen postupný růst v úplnou základní školu s devíti ročníky. Waldorfské školství však vychází z předpokladu, že žáci dokončí celý proces buď maturitou, nebo výučním listem. Proto po pěti letech příprav vzniklo v roce 2006 waldorfské lyceum – Střední odborná škola waldorfská se širším všeobecným a uměleckým zaměřením, zakončená maturitou. V roce 2010 pak na Lyceu úspěšně dokončili celý vzdělávací proces první maturanti, mezi nimi i bývalí žáci ZŠ waldorfské v Jinonicích. Zřizovatelem této Základní waldorfské školy je Městská část Praha 5 a zřizovatelem lycea je Magistrát hl. m. Prahy. Obě školy jsou umístěny v různých částech Prahy, tudíž studenti nemohou sdílet společné učitele druhého stupně, ani společný život obou škol. Nedochozí ke každodennímu setkávání učitelů, rodičů a především žáků všech tříd. Hlavním cílem ZŠ je zajistit celistvé waldorfské vzdělávání v místě základní školy.

Jak bylo již zmíněno, základní koncepce waldorfské pedagogiky je jasně definována, včetně metodiky vyučování. Podstatou waldorfského vzdělávacího modelu je usilování o dosažení souladu mezi intelektuálním, uměleckým a morálním rozvojem žáka. Pravda (věda), krása (umění) a dobro (mravnost) jsou ideály, ke kterým waldorfská pedagogika systematicky směřuje. Hlavní metodou, tvořící prožitkový charakter vyučování, je obrazné, originální líčení poznatků. Ve vyšších třídách je potom žák schopen z tohoto podkladu „živých pohyblivých pojmů“ si sám vytvořit přesně konturované vědecké představy. Učební předměty se vzájemně prolínají tak, aby dítěti vznikl na konci školní docházky celistvý obraz světa. K vybavení školy pro výuku není třeba složitého technického zázemí, ale hlavně útulné a podnětné prostředí tříd, ze kterých je blízko do chráněné krajinné oblasti Prokopského údolí, kde se část výuky také odehrává. Roli učebnic plní epochové sešity, které si sám žák s pomocí učitele

vytváří během čtyřtýdenní epochy, kdy se danému předmětu intenzivně věnuje. Knihy, atlasy a encyklopedie jsou pak doplňkem, nikoli hlavním prostředkem výuky. Učitel se stává do značné míry architektem učebního procesu. Sebehodnocení dítěte je smyslem slovního hodnocení, které má možnost postihnout celé spektrum schopností žáka, tj. stupeň vývoje intelektu, tvoření i nasazení vůle. Učitel v hodnocení zaujímá i kritický postoj k projevům žáka bez toho, že by jeho kritika žáka zraňovala.

## 5.1 Analýza a základní principy waldorfské pedagogiky

Základní principy waldorfské pedagogiky vycházejí z pochopení vývoje člověka v prvních třech sedmiletích života. V prvním sedmiletí může učitel nebo vychovatel u dítěte využít schopnost nápodoby. Ústřední náladou tohoto období je: „Svět je dobrý“. *„Existují dvě kouzelná slůvka, která určují, jakým způsobem vstupuje dítě do vztahu s okolím. Jsou to: napodobování a vzor. Řecký filosof Aristoteles nazýval člověka zvířetem, které nejvíce napodobuje; pro žádný jiný věk neplatí tento výrok více, než pro věk dítěte do výměny zubů.“* (Steiner, 2002. s. 12) V druhém sedmiletí – „Svět je krásný“ – žák je již schopen obrazného myšlení, dospělý se pro něj v ideálním případě stává přirozenou autoritou, kterou chce žák následovat, neboť mu plně důvěřuje. Látka by se neměla vysvětlovat příliš intelektuálně, avšak měla by být podávána v obrazech, aby si dítě mělo možnost vytvořit představu a mohlo s látkou experimentovat. Je to věk, kdy má dítě obrovskou schopnost pěstovat svou paměť. Zcela samostatného a abstraktního myšlení je však student schopen až ve třetím sedmiletí, kdy základním mottem výchovy by měla být myšlenka: „Svět je pravdivý“. S vědomím zmíněných vývojových zákonitostí waldorfský učitel ideálně vystaví vyučování tak, aby u dítěte stejnoměrně rozvíjel myšlení, cítění a vůli a to pokud možno zapojením všech lidských smyslů. Proto jsou součástí vyučování rovnocenné intelektuální, praktické i umělecké úlohy.

Učební plán je vázán opět na poznání vývoje dítěte. Ačkoliv je velmi obsažný, má pouze orientační charakter. Tím dává učiteli svobodu výběru konkrétní učební látky s ohledem na konkrétní třídu a věk. Dává mu možnost tvořivým způsobem učební látku zorganizovat a rozšířit ke spokojenosti své i svých žáků.

Při vyučování a ve výchově jsou třeba důležité dvě věci. Za prvé se má ve vyučovaném předmětu sytit dítě tím, co zrovna ve své vývojové fázi potřebuje. Úlohou učitele je tedy vybírat taková témata v rámci předmětu (obsah předmětu je pro každý ročník rámcově dán), o kterých je přesvědčen, že jsou pro jeho ročník vhodné.

Za druhé je důležitým aspektem učebního plánu tzv. cyklický proces vyučování. Spočívá v tom, že se určitá témata v různých ročnících opakují vždy na jiné rovině, v jiném pojetí. To, co se v prvních ročnících základní školy ukládá do duše dítěte v uměleckých obrazech a prostřednictvím paměti, se později ve starším školním věku opět vyzdvihuje do vědomí a uchopuje myšlenkovými pochody. Až v té chvíli se zabývá dítě odhalováním smyslu a plným pochopením věci, která v něm již dříve žila. Z tohoto důvodu se také doporučuje, aby třídní učitel doprovázel svou třídu i do vyšších ročníků.

## 5.2 Epocha

Dennímu rytmu, ve kterém dítě žije, je přizpůsoben ve škole i rozvrh hodin. Školní den začíná předměty, které zaměstnávají vědění a chápání, myšlení a představování. Každý předmět (kromě výchov a jazyků), tak vytváří po dobu 4 týdnů hlavní vyučování neboli epochu. Epocha probíhá v celistvém bloku první dvě hodiny čistého času, tedy 120 minut (např. od 8.30 do 10.30 hodin). Je rozdělena na tři části - část rytmickou, část výukovou a část vyprávěcí. V rytmické části děti říkají básně, které jsou na nižším stupni hojně doprovázeny pohyby, zpívají, ale i modelují, dělají rytmická cvičení, řečová cvičení, cvičení jemné motoriky atd. Poté probíhá vlastní výuka a na konci hodiny přichází vyprávění, které slouží nejen ke zklidnění dítěte, ale i k poskytování dostatečné „potravy“ pro dětskou duši. Pro každý věk je náplň příběhů odlišná. Hlavní vyučování je od 1. do 9. třídy zpravidla vedeno třídním učitelem. Po hlavním vyučování následuje velká přestávka, po níž přichází výuka odborných předmětů (vyučovací jednotka – 45 min.). Soustředění žáků se musí posilovat vhodným střídáním činností. Epochy se v tomtéž oboru opakují za rok dvakrát, aby daly možnost dětem zapomenout. Ve waldorfské pedagogice hraje správné zapominání stejně důležitou roli jako vzpomínání a vybavování. *„Aby se z poznatků vytvořily schopnosti,*

*je vzpomínání a znovu vybavování právě tak důležité jako probouzení se ze spánku.“*  
(Carlgren, 1991, s. 51)

V žádné učebnici není návod na stavbu vyučovací epochy v uspořádaný celek. Učitel si ho musí sám vypracovat a to s ohledem na svou třídu a probíranou látku, či aktuální téma z běžného života. Učitel se snaží živým slovem probudit u žáků zájem o probíranou látku. Knihy se při vyučování používají také, ale jde spíše o originální texty s vědeckou či uměleckou hodnotou. Působivost živého slova je tak veliká, že si děti vypracovávají své epochové sešity, které se jim stávají učebnicemi. Problém nastává, jestliže je dítě delší dobu nepřítomno. Vyučování je založeno na prožitku a ten, kdo se ho nezúčastní je o něj ochuzen. Poznámky k výkladu jsou diktovány učitelem nebo vypracovány ve třídě společně. Epochové sešity dostávají děti na každou epochu nově. Zaznamenávají do nich probíranou látku. Texty nebývají příliš dlouhé a střídají se s vlastními zápisy dětí, s básněmi, obrázky a náčrty tak, aby na konci epochy ve svých sešitech rády listovaly a nalézaly vše potřebné. Učitel je vybírá, kontroluje a hodnotí buď v průběhu, nebo až na konci epochy. Přehled o nich má při kontrole domácích úkolů anebo během zápisu při procházení mezi žáky.

Knihy a učebnice se používají při výuce cizích jazyků. V zeměpise pracují žáci s atlasy, nástěnnými mapami, různými cvičnými a pracovními listy.

### **5.2.1 Epocha ČJ v 9. třídě**

Jak je již výše podrobně popsáno, epochová výuka hlavních předmětů probíhá na waldorfské škole v každodenních celcích, trvajících 120 minut. BP popisuje hlavní epochové vyučování v 9. třídě při výuce ČJ. V měsíci listopadu vede učitel epochu „Člověk a písmo“ a „Teorie literatury“, kde se postupně prochází různé druhy a žánry literatury. Vyučovací hodina je rozdělena do jednotlivých didaktických fází na:

1. organizační a rytmičnou část
2. vyučovací část
3. část, kdy se žáci věnují samostatné práci
4. vyprávěcí část
5. závěrečnou část a shrnutí celkové práce žáků

### **1. Organizační a rytmická část**

Každodenní výuka je zahájena pozdravem, přednesem a recitací společné průpovědi, která žáky provází po celou 9. třídu. Ještě před začátkem hodiny se učitel přivítá podáním ruky s každým žákem. Rytmická část po dobu 20 minut probíhá v zadní části třídy, kde žáci tvoří dvojice a nacvičují při hudbě tanec Cha-cha. Náplň této rytmické části je zvolen proto, že žáci pořádají ples, kde mají kromě veškeré organizace na starosti i předtančení. Z toho důvodu se kromě zpěvu věnují i tanci.

Dále hodina pokračuje organizačním blokem, žáci jsou seznámeni s obsahem tématu a cílem hodiny. Následuje kontrola domácího úkolu, kdy si žáci doma měli za úkol přepsat poznámky z minulé hodiny a vytvořit vlastní slohovou práci (v zadaném slovním útvaru na svobodné téma). Posléze probíhá ústní zkoušení dvou žáků s následným okamžitým popisem a hodnocením ostatními spolužáky. Žáci popisují a hodnotí jejich řeč (vady, spisovná a nespisovná slova, hlasitost...), způsob projevu (postoj, gesta, výraz....) a znalosti.

### **2. Vyučovací část**

Vyučovací část je zaměřena na téma Mýty. Žáci jsou upozorněni na rozvěšené obrázky ve třídě, které studenti dělali v rámci epochy „Dějiny umění“. Kresby z jeskyní, jsou na velkých formátech znázorněny černým uhlem a učitel zároveň předčítá dvě ukázky. Žáci popisují a charakterizují to, co právě slyšeli. Jednotlivé postřehy jsou zapisovány na tabuli. Žáci hovoří jednotlivě, myšlenky a nápady na sebe navazují. Zároveň si na papíry zapisují dané zjištění a své postřehy. Na závěr učitel požádá jednoho z žáků o shrnutí a sám k tomu připojuje své pozorování a myšlenky, které měl připraveny na tuto hodinu. Pokud žáci nestihli zapsat včas své poznámky, dokončí tuto práci při domácí přípravě.

### **3. Část, kdy se žáci věnují samostatné práci**

Žáci si zapisují do svých epochových sešitů poznámky z předešlé části hodiny.

### **4. Vyprávěcí část**

V této části hodiny jsou žáci vyzváni, aby ukončili zapisování svých poznámek. Učitel vypráví jeden ze starých mýtů a žáci si malují do sešitu obrázky na dané téma. Při tomto vyprávění žáci napjatě poslouchají a učitel se je snaží vtáhnout do příběhu.

## 5. *Shrnutí a závěr hodiny*

V závěru hodiny učitel zhodnotí průběh vyučování, co se povedlo, co je potřeba zlepšit a na co je třeba se víc soustředit. Hodnotí i chování a práci žáků. Vyučování je ukončeno rozloučením.

### 5.3 Umělecká činnost

Úloha umělecké činnosti je v každé vyučovací hodině na waldorfské škole velmi důležitá. Vnitřní účast dětí na umělecky tvořivé činnosti bývá považována za „odreagování“ a umělecká činnost má na děti i výchovný účinek. Již v první třídě se všechny děti učí hrát na pentatonickou flétnu, která žáky doprovází v epochách po celý první stupeň. Na počátku první třídy se začíná s jednoduchým kreslením forem. Děti se zabývají geometrií dlouho předtím, než se naučí kreslit kružidlem a pravítkem. Geometrii používají i na školním dvoře, kde běhají v kruzích a spirálách a po návratu do třídy kreslí tytéž formy do svých sešitů. Při kreslení forem se však necvičí jen pohyby. Je to činnost i s figurami a způsobem kreslení, při němž pohyb nevyjadřuje to podstatné. Kreslení a malování jsou na waldorfské škole zřetelně odlišeny. Malování obrázků a ilustrování jsou v základě „malováním“ a písmena a číslice jsou z kreslení převáděny do psaní. *„Přechod ze světa věcí do abstraktního kreslení je hlubokým zásahem do života člověka. Rudolfovi Steinerovi záleželo hodně na tom, aby se děti učily číst a psát teprve po dosažení plné školní zralosti a aby pak v podstatě prodělaly tentýž proces, jakým neprošlo již ve starých kulturách: krok od obrazového ke znakovému písmu.“* (Carlgren, 1991, s. 120)

Jedním z povinných předmětů ve všech ročnících waldorfských škol je eurythmie, která se v rozvrhu hodin jiných škol nevyskytuje. *„Působí na člověka jako celek: jak na tělo, tak na duši a ducha, na poznávací schopnosti dětí, na cit a vůli směrem k větší živosti, vnímavosti a představivosti, a v neposlední řadě vede k prohlubování a získávání osobnějšího vztahu k řeči.“* (Dvořáková, 2011, s. 27) Eurythmie na waldorfské škole zahrnuje široký rejstřík, od nejjednodušších rytmů a cvičení až po náročná školní vystoupení s lyrickým, dramatickým a hudebním představením. Eurythmie má zušlechťující a sociálně vyrovnávací funkci. Vyučovat eurythmii představuje značné lidské nároky na uměleckou představivost eurythmistky.

Umělecká činnost se prolíná i do ostatních předmětů. Příkladem jsou dramatické hry. Dramatické hry jsou všechny druhy divadelních představení, které dokážou zahrát jak sedmiletí, tak čtrnáctiletí žáci. Rekvizity si děti většinou vyrábí samy. Mladší děti hrají zdramatizované bajky či menší básně, starší zvládnou i Shakespearova dramata.

K učebnímu plánu waldorfské školy patří i zvláštní umělecká výuka, která probíhá stejně jako vědecké předměty v dopoledním epochovém vyučování. V 9. třídě se vyučují dějiny výtvarného umění od starověku až po renesanci. V dalších vyšších ročnících se vyučuje básnictví, dějiny hudby, literatury a architektury.

Srdcem celé waldorfské pedagogiky je měsíční slavnost. Třídy ukazují spolužákům i rodičům jednou za měsíc, čemu se při vyučování naučily: básně, písně, malé nebo větší dramatické hry. Pro starší žáky je měsíční slavnost pohledem nazpět, jak kdysi také podobně pracovali a pro mladší žáky je to motivace a respekt z vyšších tříd a pohled vpřed.

## **5.4 Ruční práce a řemesla**

*„Ruční práce připravují člověka k tomu, aby vyvíjel v myšlení svou vůli.“*  
(Carlgren, 1991, s. 68)

V první třídě děti začínají s pletením a každé dítě si postupně uplete své pouzdro na flétnu. Ve druhé třídě děti háčkují a od čtvrté třídy si děti zhotoví pletenou hračku v podobě zvířete či člověka. Ve výrobku se odráží i to, co děti prožily při vyučování o zvířatech a člověku. Dalším používaným materiálem jsou hlína a dřevo. Žáci vyrábějí sošky zvířat a plastika musí zobrazovat bytost celého zvířete. Ve dvanácti letech si mohou děti vyzkoušet i práci s kovem. Všechny tyto materiály a práce s nimi hrají velmi důležitou úlohu v rámci celkového vyučování.

## **5.5 Třídní učitel**

Třídní učitelé, jak bylo již zmíněno, vedou třídu od prvního do devátého ročníku. Každý den mají ve třídě „hlavní výuku“. Kromě přípravy na své vyučování má třídní učitel ještě hodně dalších úkolů: pravidelná komunikace s rodiči, průběžné opravování pracovních sešitů, organizační přípravy jednotlivých školních akcí.



Pravidelně se účastní týdenní konference učitelů, kde se zabývají organizací školy a pedagogickými záležitostmi (rozhovory o dítěti, studium, metodicko-didaktické pozadí jednotlivých předmětů, umělecká část aj.). Lze připustit, že systém práce třídních učitelů může být velmi duševně i fyzicky náročný. Třídní učitelé věnují valnou část prázdnin samostudiu, spolupráci s kolegy či dlouholetými třídními učiteli, čímž u učitelů může dojít k syndromu vyhoření. Ač se systém třídních učitelů dodržuje, dochází k určitým kompromisům a odborné předměty ve vyšších ročnících jako např. chemie či fyzika vyučují odborní učitelé. Stejný problém je řešen i ve výuce cizích jazyků.

## **5.6 Školní vzdělávací program a cíle výuky cizích jazyků**

V současné době má waldorfská škola vytvořený a schválený svůj vlastní Školní vzdělávací program, který je platný od 1. září 2012. Učební plán týdenních hodinových dotací pro 1. a 2. stupeň WŠ je uveden v příloze A.

Ve školních vzdělávacích programech waldorfských škol jsou již od první třídy zařazeny dva cizí jazyky. V klasických školách se ve většině případů první cizí jazyk vyučuje až ve 3. třídě, druhý povinně volitelný cizí jazyk v 6. či 7. třídě. Na prvním stupni klasických škol se jazyk vyučuje 4 hodiny týdně, na druhém stupni 3 – 4 hodiny podle typu vzdělávacího programu. Na waldorfské škole se vyučují v první třídě oba cizí jazyky 1 hodinu v první třídě a dvě hodiny ve druhé třídě. V dalších ročnících je dotace hodin podobná jako na klasických školách. Školní vzdělávací programy poskytují pouze základní rámec pro práci učitele, nejsou vodítkem pro komplexní realizaci výuky. Záleží tedy hlavně na osobnosti učitele, jak výuku svých žáků pojme on sám.

Dobré jazykové vybavení je chápáno jako možnost zvýšit si kvalifikaci ve zvoleném povolání a využít jazyk jako prostředek k získání informací či ke komunikaci mezi přáteli různých národností nebo při cestování. Na waldorfské škole je důležitá tolerance mezi skupinami lidí mluvících odlišným jazykem. Světová tolerance, pochopení odlišnosti jiného národa a vzájemné porozumění, je jedním z hlavních cílů výuky cizích jazyků na waldorfských školách. Osvojování jazyka tak má v člověku podněcovat vnitřní otevřenost, aby se člověk učil svět vnímat v širších souvislostech.

S každým dalším naučeným jazykem tak dostane život nový rozměr, před člověkem se otevře zcela nový svět. Někteří učitelé říkají „Otevřít dětem srdce“.

Dalším významným cílem je zdravý vývoj dítěte. Tak obsáhlý cíl však nelze naplnit pouze v hodinách cizích jazyků, je nezbytné spolupracovat i s dalšími odbornými učiteli. Výuku cizího jazyka tak nelze chápat izolovaně, ale v souvislostech. Učitel na WŠ se ideálně snaží vytvořit ve třídě takovou atmosféru, kterou podpoří snahu žáků cizí jazyk uchopit z vlastních zdrojů, dodává jim sebedůvěru, probouzí v nich zvědavost. Snaží se vytvořit uvolněnou atmosféru, bez zbytečného důrazu na bezchybnost a gramatickou dokonalost. Dalším cílem je tedy zdravá sebedůvěra vyjádřit se v cizím jazyce i přesto, že projev nebude dokonalý.

## 5.7 Metody vyučování

Metody vyučování cizích jazyků také vyplývají z principů waldorfské pedagogiky, vycházejících z pochopení vývoje člověka v prvních třech sedmiletích života. Jak bylo již zmíněno v kapitole 5.1, druhé sedmiletí (7 - 14 let), tedy přibližně věk základní školní docházky, je dle waldorfské pedagogiky charakteristický přirozenou úctou k autoritě, kdy dítě přijímá od učitele látku s určitou samozřejmostí, neboť mu plně důvěřuje. Ve waldorfské škole děti od prvních třídy odříkávají s učitelem básničky a říkanky, jindy poměrně dlouhé texty, zpívají písně, později přehrávají divadelní scénky či krátké divadelní hry. Hodina se zahajuje a většinou ukončuje průpovědí v cizím jazyce. Dětem tak učitel přidává jazyk v jeho nejušlechtlejší formě – prostřednictvím uměleckých textů. V první až třetí třídě žáci většinou jednotlivým slovíčkům v textu nerozumí, chápou však ze souvislostí jeho obsah. Získávají tak nezbytný cit pro jazyk. Děti mohou text odezírat učiteli z úst, což je v době ještě stále probuzené nápodoby (1. - 2. třída) nesmírně důležité. Pomalu se jim do celé bytosti dostává i rytmus jazyka, který je velmi podstatný pro pozdější pochopení větné skladby a dokonce i gramatiky. Rytmus navíc v tomto věku výrazně podporuje paměť. Prožíváním uměleckých textů se již od první třídy děti setkávají s tzv. „Duchem jazyka“. Jak uvádí Dostal (2007), jazyk je jako živý organismus, ve kterém můžeme pociťovat zvláštní druh bytosti. „*Protože slovo skutečně není určeno v první řadě k informaci, nýbrž k spojování lidí a k proměně světa.*“ (Dostal, 2007, s. 22)

A právě v uměleckých textech se charakter jazyka projevuje nejvíce. Uměleckým prožitkem, procítěním, rytmem a s tím spojeným pohybem tak dítě doslova na sobě danou řeč zažije a tím se vnitřně přiblíží k prožitku člověka. Prostřednictvím prožití jazyka tak dochází k silné empatii vůči druhému člověku.

*„Základní otázkou nebude, zda-li budou umět mluvit a psát spisovně a podle pravidel, nýbrž zda-li budou umět vyjádřit slovy to, co žije v jejich nitru, a zdali budou umět přijímat ze slov druhého, co žije v jeho nitru.“ (Dostal, 2007, s. 49)*

Důležitým prvkem ve výuce cizích jazyků je rytmus. Výuka často odráží typickou strukturu hlavního vyučování, složeného z části rytmické, výukové a vyprávěcí. V prvních třech letech dominuje část rytmická, kde se ke konci první třídy v některých hodinách přidává část vyprávěcí. V tomto dýchajícím vyučování je naznačen určitý rytmus: nádech x výdech. Prakticky to znamená, že pohybové aktivity jako např. akční říkanky či hry by se měly střídat s klidnými fázemi jako např. šeptání slov nebo opakování jednotlivých veršů. Ne vždy lze koncipovat vyučování dle výše uvedené struktury. Výuka cizího jazyka není izolovaný předmět, a nachází se v souvislostech s dalšími předměty. Je velký rozdíl, zda hodina cizího jazyka následuje po tělesné výchově či například po českém jazyce. Učitel reaguje na to, v jakém rozpoložení žáci přicházejí do třídy. Učitel má v hlavě schéma vyučování, avšak mění je dle momentální situace. Vypráví-li příběh v cizím jazyce, pak se děti musí velmi soustředit, jsou tedy v určitém napětí. Poté dětem učitel nechá příběh nakreslit, děti se při kreslení uvolní. Pokud však ten stejný příběh učitel vypráví již po několikáté, děti jej znají, pak se vyprávění naopak stane fází uvolnění. Stejný učební nástroj se tak dá použít oběma způsoby. V tom spočívá umění, jak vědomě využít rytmus a živě reagovat na náladu a potřeby třídy.

## **5.8 Učební pomůcky**

Využití různých učebních pomůcek je další téma, které se značně na WŠ a klasických školách liší. Audio-vizuální technika a počítače se využívají na klasických školách k procvičení probrané látky či k poslechu originálního jazyka, jeho výslovnosti a jeho rytmu. Tyto nástroje nejsou na waldorfské škole při výuce cizího jazyka využívány.

Nejvíce diskutované téma ve výuce WŠ je používání či nepoužívání učebnic. V klasických školách se děti z učebnic v převážné většině případů učí již od prvního roku výuky. Jde o učebnice, které jsou tematické a na sebe navazující, takže je zachována určitá kontinuita ve výuce po celou školní docházku. Na WŠ jsou naopak učebnice téměř zapovězeny a to z mnoha důvodů. Učitelé koncipují vyučování prožitkově, velmi interaktivně, snaží se postavit výuku cizího jazyka tak, aby nějakým způsobem navazovala na právě probíranou látku v hlavních epochách vyučování. Někteří učitelé se snaží koordinovat výuku obou cizích jazyků. Z toho důvodu vlastně není ani možné najít učebnici, která by všem těmto potřebám vyhovovala. Učebnice jsou často odtržena od běžného života, jsou jakoby uměle vytvořena bez ohledu na to, co skutečně v daném věku dítě prožívá. Přesto někteří učitelé hledají vhodné učebnice pro žáky vyšších ročníků – přibližně od 6. třídy, jelikož přechod na střední školu může být pro mladé studenty, kteří nikdy nepracovali s žádnou učebnicí, dosti nepříjemnou zkušeností. Na WŠ se používají i v jazykových hodinách hlavně sešity. Jeden na domácí úlohy a jeden, který svým způsobem nahrazuje právě učebnici. Sem děti zapisují probíraná témata, kreslí obrázky a doma si ze sešitu opakují. Slouží také rodičům, kteří chtějí mít představu, co se jejich dítě právě učí. Některé paní učitelky z WŠ s dětmi od třetí třídy připravují čítanku, ze které děti v příštím roce čtou. Děti poslouchají příběhy z vybrané knihy a poté je kreslí. Ve čtvrté třídě pak přidají psaný text a čítanku svážou.

Na WŠ se zavádějí slovníčky na cizojazyčná slovíčka přibližně od páté třídy. Slovníčky mají mnoho různých forem – běžné zápisníky, sešity s různými barvami stránek, barevné kartičky – slovíčka jsou zapisována tematicky. V prvních třech letech se dětem na WŠ texty vůbec nepřekládají. U dlouhých i zveršovaných textů dítě při poslechu postupně pochopí, o čem báseň pojednává, ale přeložit by ji nedokázaly. Jde o opačný princip – tedy od celku k jednotlivostem. Běžná pedagogika naopak vystavuje pojmy od jednotlivosti k celku – znalost slovíček umožňuje poskládání věty. Waldorfský přístup výuky je neobvyklý, ale v některých klasických školách se již také podobné metody výuky zavádějí do výuky cizích jazyků. Prostým „biflováním“ slovíček si dítě nízkého věku vytváří škatulky, kde již není příliš velký prostor pro fantazii. Děti se navíc mnohem lépe naučí odhadovat významy slov, neboť právě odhad významu je to, co dítě na WŠ při výuce jazyků činí první 3 až 4 roky.

Přístup k učení se „gramatických pravidel“ je na WŠ a klasických školách velmi odlišný. Na klasické škole se žáci učí jednotlivá pravidla, která poté aplikují v mnoha cvičeních, dokud si pravidla nezapamatují. Na WŠ je přístup diametrálně odlišný. Zde opět platí, že se nepostupuje cestou od jednotlivostí k celku, avšak obráceně. Děti několik prvních let poslouchají a odříkávají s učitelem dlouhé originální texty, takže vlastně správně gramatické jevy v každé hodině používají. Přibližně od čtvrté třídy žáci začínají pod vedením učitele pozorovat základní gramatické jevy v textech i mluveném slově.

## **5.9 Hodnocení**

Na waldorfské škole se hodnotí slovně všechny předměty, tedy i cizí jazyky. Jde o sdělení školy určené rodičům a později i žákovi, kde si žák v předmětu stojí, v čem jsou jeho silné stránky, kde je potřeba mu naopak pomoci, zda je zaměřen spíše technicky či humanitně, ale i například jaký má k předmětu vztah, apod. Znamka hodnotí pouze výsledek práce, kdežto slovní hodnocení dokáže zachytit posun ve vývoji žáka. Na srovnání slovních hodnocení žáka s předešlými vysvědčeními je vidět, jak se dítě postupně vyvíjí, což známky tuto důležitou informaci o dítěti nepřinášejí. Znamkování je na WŠ spolu se slovním hodnocením zavedeno ve vyšších ročnících (osmá a devátá třída), žáci se již připravují na systém hodnocení, který je běžný na všech středních školách. Z rozhovorů s žáky waldorfské školy vyplývá, že žáci ve vyšších ročnících mají již sami zájem o znamkování a chtějí tomuto systému porozumět a vyzkoušet ho.

Ukázka vysvědčení - slovního hodnocení žáka je v příloze B.

## 6 PRŮZKUM

### 6.1 Metody průzkumu

Průzkum je rozdělen do tří částí. V první části, formou dotazníku, je hlavním cílem zjistit názory rodičů dětí prvního stupně na waldorfské školství a jejich zájem o waldorfskou pedagogiku. Další část průzkumu je analýza škol, kam postupují žáci po ukončení 9. ročníku. V poslední části je řízený rozhovor se zástupkyní ředitele waldorfské školy v Jinonicích.

### 6.2 Dotazník

Pro průzkum názoru rodičů je vymezen základní soubor – rodiče žáků ze druhé, třetí a páté třídy Základní waldorfské školy v Jinonicích. Jde o soubor s celkovým počtem respondentů,  $N = 76$ .

|                               |    |
|-------------------------------|----|
| Celkem rozdáno dotazníků (ks) | 76 |
| Vráceno dotazníků (ks)        | 59 |
| Návratnost (%)                | 77 |

Technikou sběru dat, použitou k průzkumu, je dotazníkové šetření, kdy se jednotlivé otázky analyzují podle jednotlivých odpovědí. Dotazník je sestaven z 6 otevřených otázek, kdy respondent má možnost vyjádřit svůj názor a 5 uzavřených otázek. Otázky v dotazníku byly vypracovány ve spolupráci s vedením waldorfské školy, pro které je dotazník a jeho následné vyhodnocení velkým přínosem. V rámci průzkumného šetření bylo zapojeno 76 respondentů. Dotazník vyplnilo a vrátilo 59 respondentů, návratnost je tedy 77 %.

## 6.2.1 Analýza odpovědí

Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány pro lepší a přehlednější prezentaci do tabulek a grafů. Otázky a výsledky jsou předloženy dle posloupnosti v dotazníku. Evaluační dotazník je uveden v příloze C.

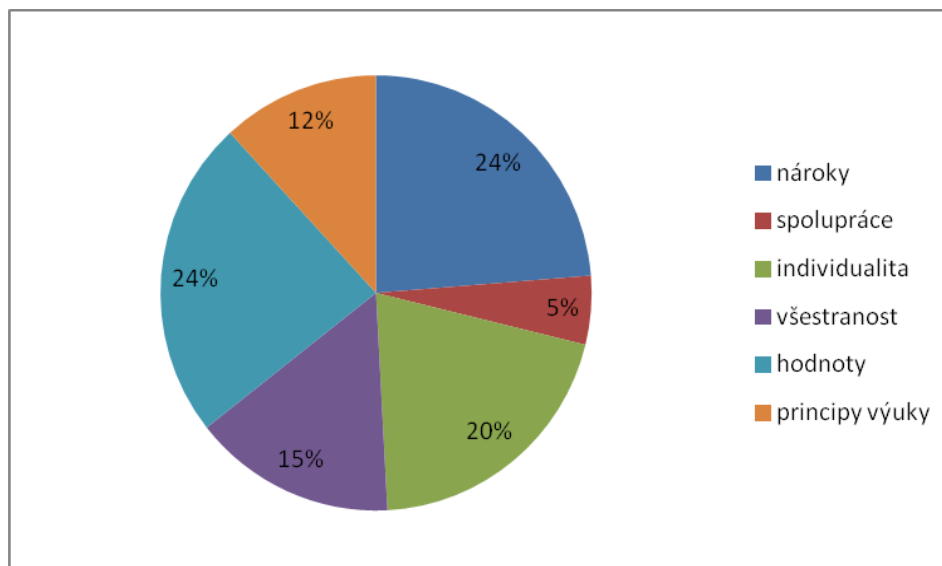
Pro přehlednost jsou níže uvedeny sumarizované výsledky šetření, nezkrácené a kompletní výsledky jsou v příloze D.

### 1. S jakými představami jste své dítě přihlásili do naší školy?

Tabulka 1 – Shrnutí: S jakými představami jste přihlásili své dítě do naší školy?

|          | nároky | spolupráce | individualita | všestrannost | hodnoty | principy výuky |
|----------|--------|------------|---------------|--------------|---------|----------------|
| 2. třída | 4      | 1          | 5             | 4            | 5       | 3              |
| 3. třída | 7      | 1          | 3             | 3            | 7       | 3              |
| 5. třída | 3      | 1          | 4             | 2            | 2       | 1              |
| Celkem   | 14     | 3          | 12            | 9            | 14      | 7              |

Graf 1 - S jakými představami jste přihlásili své dítě do naší školy?



Zdroj: vlastní šetření

U této otevřené otázky byly odpovědi dotazovaných rozděleny dle významu a obsahu do šesti skupin. Všechny skupiny jsou pro rodiče velmi důležité, jelikož je v odpovědích uvedli. S cíli waldorfské školy a principy waldorfské pedagogiky jsou

rodiče vždy seznámeni ještě před začátkem studia dítěte na waldorfské škole. Nejvíce rodičům záleží na rozvoji hodnot sociálních a duchovních, aby výchova dítěte byla vedena k vnitřní svobodě, aby nebyl při výuce tlak na výkon, soutěžení a srovnávání, při kterém může dojít k potlačení sebevědomí a sebedůvěry dítěte. Rozvoj individuálních schopností, podněcování touhy po vzdělání a rozvoj kreativity a manuálních dovedností je další představou, se kterou rodiče vybírají právě waldorfskou školu. Pro 12% rodičů je důležité waldorfské vzdělání jako komplex principů. U těchto rodičů nelze konstatovat, který z principů upřednostňují. Tyto principy waldorfské pedagogiky jsou celkovým shrnutím klíčových kompetencí ve výchovné a vzdělávací strategii waldorfské školy.

Výchovné a vzdělávací strategie waldorfské školy jsou uvedeny v příloze E.

## 2. V čem se tyto představy naplnily?

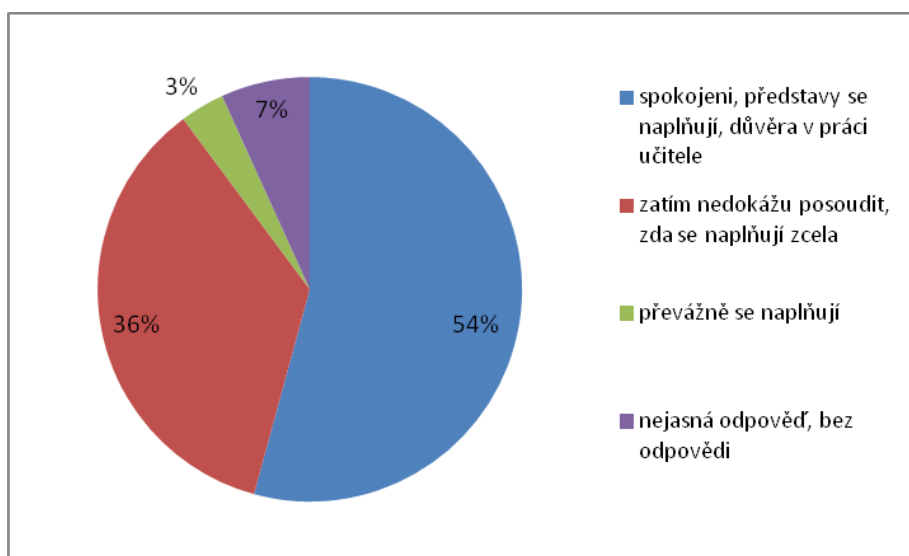
Tabulka 2 - V čem se tyto představy naplnily?

|                | odpovědi  | počet |
|----------------|---|-------|
| <b>2.třída</b> |   |       |
|                | spokojeni, zcela se naplňují, v práci učitele, důvěra v učitele | 19    |
|                | zatím nedokážu posoudit, zda se naplňují zcela                  | 1     |
|                | převážně se naplňují  | 2     |
| <b>3.třída</b> |   |       |
|                | zatím nedokážu posoudit, zda se naplňují zcela                  | 20    |
|                | nejasná odpověď, bez odpovědi                                   | 4     |
| <b>5.třída</b> |   |       |
|                | spokojeni, představy se naplňují, důvěra v práci učitele        | 13    |
| <b>Celkem</b>  |   |       |
|                | spokojeni, představy se naplňují, důvěra v práci učitele        | 32    |
|                | zatím nedokážu posoudit, zda se naplňují zcela                  | 21    |
|                | převážně se naplňují  | 2     |
|                | nejasná odpověď, bez odpovědi                                   | 4     |

Zdroj: vlastní šetření



**Graf 2 - V čem se tyto představy naplnily?**



**Zdroj: vlastní šetření**

54% rodičů odpovědělo, že se jejich představy, se kterými přihlásili své dítě do waldorfské školy, zcela naplňují, jsou spokojeni zejména v práci učitele. Překvapivé jsou odpovědi rodičů z 3. třídy, kdy většina rodičů zatím nedokáže posoudit, zda se jejich představy naplňují zcela. Odpovědi této třídy jsou odlišné od odpovědí druhých dvou tříd, z čehož vyplývá, že zde může být například problém na straně třídního učitele (syndrom vyhoření), nebo v komunikaci mezi rodiči a učitelem.

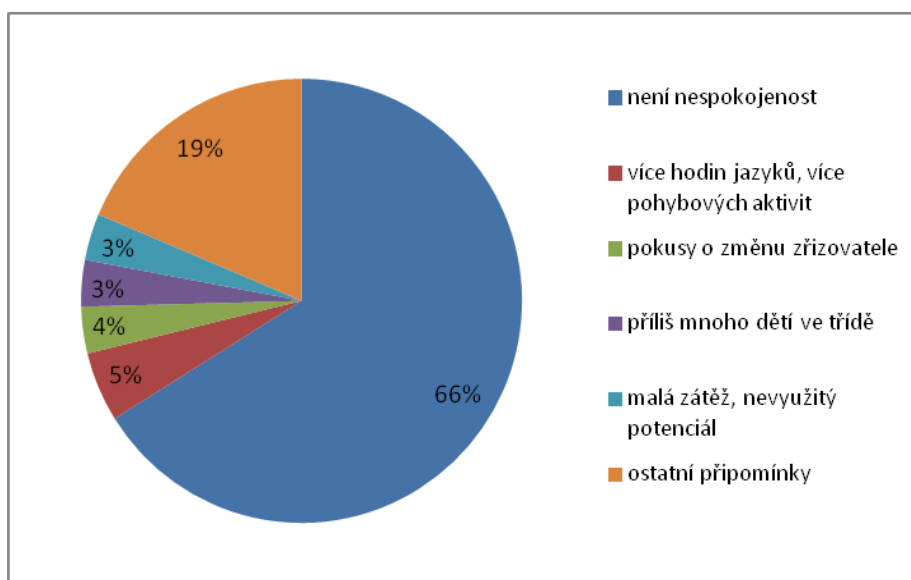
### 3. V čem se tyto představy nenaplnily?

**Tabulka 3 - V čem se tyto Vaše představy nenaplnily**

| Odpovědi                                      | počet |
|---|-------|
| není nespokojenost                            | 39    |
| více hodin jazyků, více pohybových aktivit    | 3     |
| pokusy o změnu zřizovatele                    | 2     |
| příliš mnoho dětí ve třídě                    | 2     |
| malá zátěž, nevyužitý potenciál               | 2     |
| ostatní připomínky (viz příloha D tabulka 16) | 11    |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Graf 3 - V čem se tyto představy nenaplnily?**



**Zdroj: vlastní šetření**

Většina rodičů uvádí, že nejsou nespokojeni s tím, jak se jejich představy naplňují, ale přesto někteří zmiňují, že by chtěli např. více hodin jazyků a více pohybových aktivit. 4% rodičů by chtělo změnit zřizovatele školy a dalších 19% rodičů uvádí jednotlivé připomínky, které nenaplnují jejich představy.

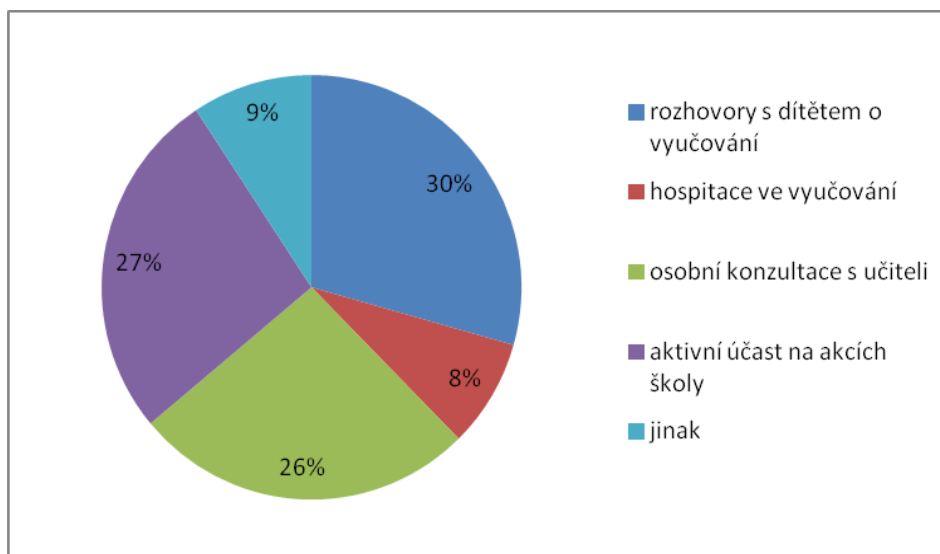
#### **4. Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte ve WŠ ?**

**Tabulka 4 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte?**

|                                  | 2.třída | 3.třída | 5.třída | celkem |
|----------------------------------|---------|---------|---------|--------|
| rozhovory s dítětem o vyučování  | 21      | 23      | 13      | 57     |
| hospitace ve vyučování           | 9       | 5       | 2       | 16     |
| osobní konzultace s učiteli      | 20      | 21      | 10      | 51     |
| aktivní účast na akcích školy    | 19      | 22      | 11      | 52     |
| jinak (viz příloha D tabulka 17) | 8       | 6       | 4       | 18     |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Graf 4 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte?**



**Zdroj: vlastní šetření**

Nejdůležitější jsou pro rodiče rozhovory s dítětem o vyučování, aktivní účast na akcích školy a osobní konzultace s učiteli. Z toho vyplývá, že je zde velká komunikace rodičů jak s dítětem, tak se školou. 27% rodičů se aktivně účastní na akcích školy, jako jsou například měsíční slavnosti, školní jarmarky, tématické výlety či výlety do přírody.

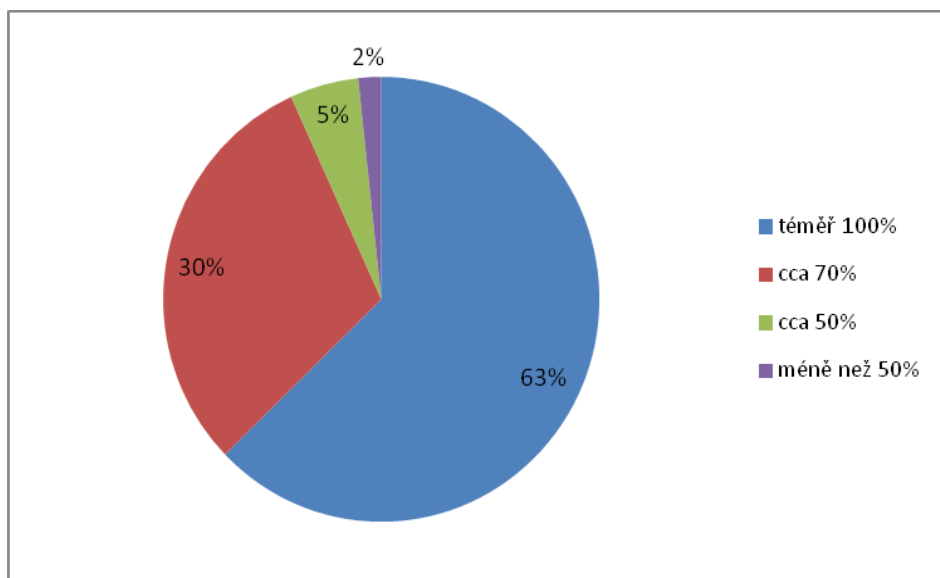
### **5. Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek?**

**Tabulka 5 - Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek?**

|              | 2.třída | 3.třída | 5.třída | celkem |
|--------------|---------|---------|---------|--------|
| téměř 100%   | 15      | 15      | 7       | 37     |
| cca 70%      | 7       | 5       | 6       | 18     |
| cca 50%      | 0       | 3       | 0       | 3      |
| méně než 50% | 0       | 1       | 0       | 1      |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Graf 5 - Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek?**



**Zdroj: vlastní šetření**

Z grafu vyplývá, že většina rodičů se 100% účastní třídních schůzek a další skupina rodičů se účastní ze 70%. Toto opět vypovídá, že zájem rodičů o studium dětí na waldorfské škole je vysoký a komunikace rodičů se školou je na výborné úrovni.

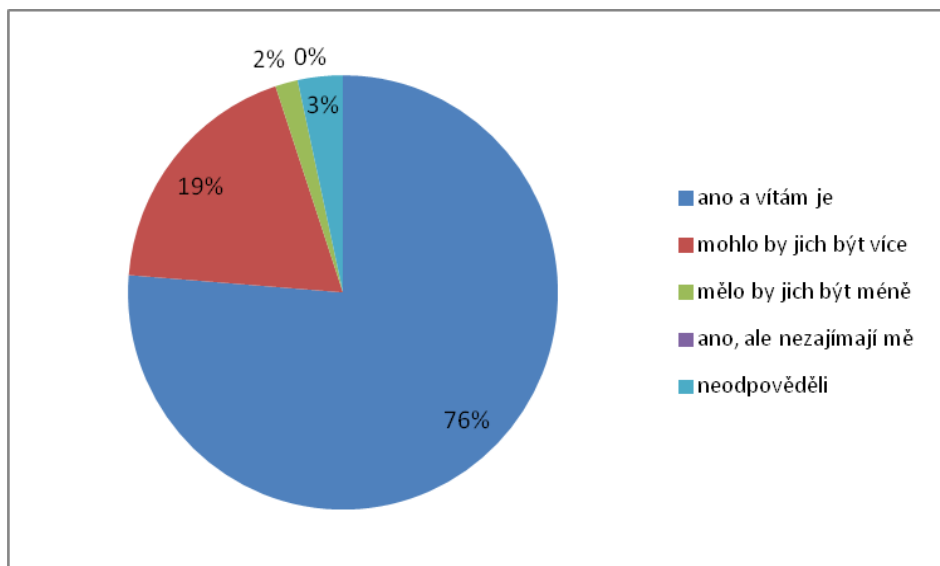
**6. Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice?**

**Tabulka 6 - Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice?**

|                        | 2.třída | 3.třída | 5.třída | Celkem |
|------------------------|---------|---------|---------|--------|
| ano a vítám je         | 20      | 13      | 12      | 45     |
| mohlo by jich být více | 1       | 9       | 1       | 11     |
| mělo by jich být méně  | 1       | 0       | 0       | 1      |
| ano, ale nezajímají mě | 0       | 0       | 0       | 0      |
| neodpověděli           | 0       | 2       | 0       | 2      |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Graf 6 - Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice?**



Zdroj: vlastní šetření

Většina rodičů velmi oceňuje přednášky o waldorfské pedagogice, které jsou součástí třídních schůzek. 19% rodičů by dokonce těchto přednášek chtělo více. Jen malé procento rodičů uvádí, že by jich mělo být méně. Z tohoto grafu vyplývá, že zájem rodičů o waldorfskou pedagogiku a její principy je značný, téměř stoprocentní.

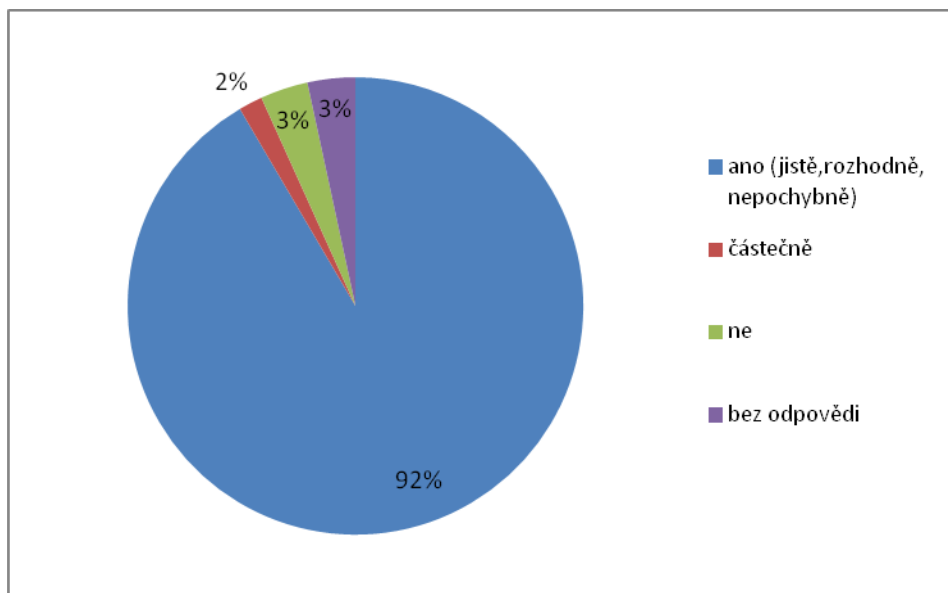
**7. Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem?**

**Tabulka 7 - Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem?**

|                                   | 2.třída | 3.třída | 5.třída | Celkem |
|-----------------------------------|---------|---------|---------|--------|
| ano (jistě, rozhodně, nepochybně) | 19      | 22      | 13      | 54     |
| částečně                          | 1       | 0       | 0       | 1      |
| ne                                | 1       | 1       | 0       | 2      |
| bez odpovědi                      | 1       | 1       | 0       | 2      |

Zdroj: vlastní šetření

**Graf 7 - Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem?**



Zdroj: vlastní šetření

Pro 92% rodičů jsou přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s dětmi. 2% odpověděli, že je to pro ně pouze částečně přínosem a pro 3% rodičů to není žádným přínosem.

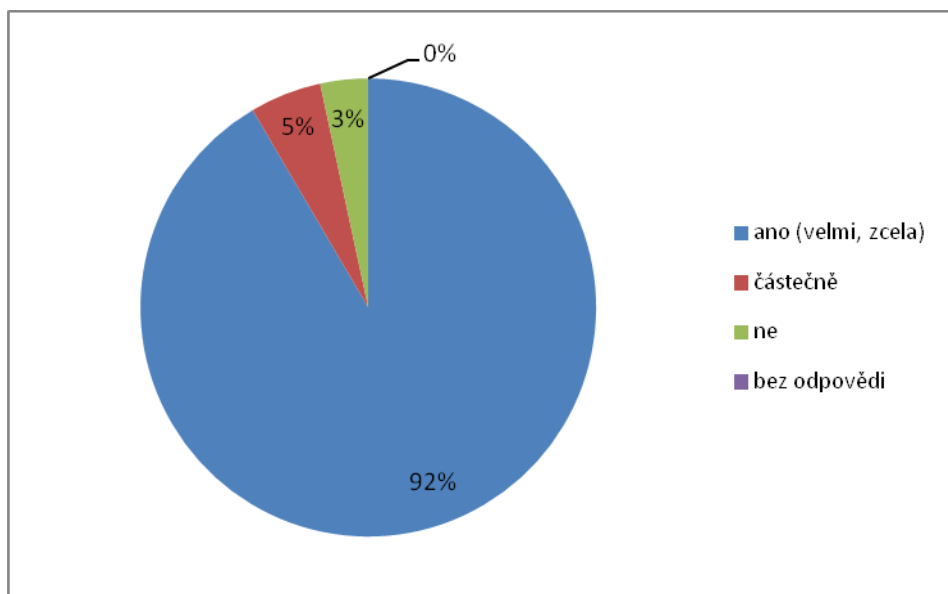
#### 8. Máte pocit, že je Vaše dítě ve škole spokojené?

**Tabulka 8 - Máte pocit, že je Vaše dítě spokojené?**

|                    | 2.třída | 3.třída | 5.třída | celkem |
|--------------------|---------|---------|---------|--------|
| ano (velmi, zcela) | 19      | 22      | 13      | 54     |
| částečně           | 2       | 1       | 0       | 3      |
| ne                 | 1       | 1       | 0       | 2      |
| bez odpovědi       | 0       | 0       | 0       | 0      |

Zdroj: vlastní šetření

**Graf 8 - Máte pocit, že je Vaše dítě spokojené?**



**Zdroj: vlastní šetření**

92% rodičů má pocit, že je jejich dítě ve škole spokojené. 5% rodičů má pocit, že je jejich dítě ve škole částečně spokojené a 3% rodičů mají pocit, že je jejich dítě ve škole nespokojené.

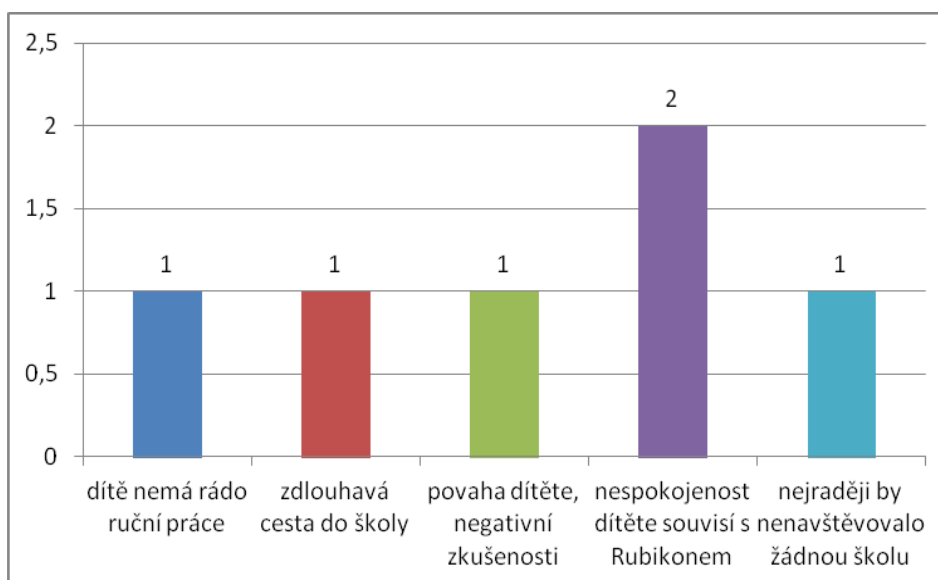
### **9. Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu?**

**Tabulka 9 - Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu?**

|  | 2.třída | 3.třída | 5.třída | celkem |
|--|---------|---------|---------|--------|
| dítě nemá rádo ruční práce               | 1       | 0       | 0       | 1      |
| zdlouhavá cesta do školy                 | 1       | 0       | 0       | 1      |
| povaha dítěte, negativní zkušenosti      | 1       | 0       | 0       | 1      |
| nespokojenost dítěte souvisí s Rubikonem | 0       | 2       | 0       | 2      |
| nejraději by nenavštěvovalo žádnou školu | 0       | 1       | 0       | 1      |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Graf 9 - Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu?**



**Zdroj: vlastní šetření**

V tomto grafu jsou znázorněny důvody nespokojenosti žáků ve waldorfské škole, které uvedlo celkem 5 rodičů, viz otázka číslo 8.

**10. Je něco, co by se mělo ve výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ změnit?**

**Pokud ano, CO a JAK?**

Všechny odpovědi jsou uvedeny v příloze D, tabulka 18.

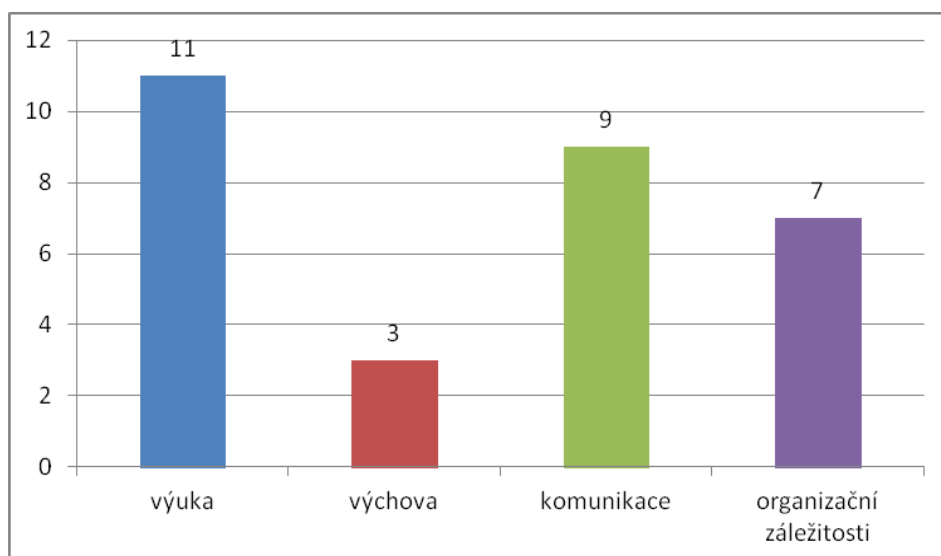
**Tabulka 10 - Počty návrhů na změny ve výchovně-vzdělávacím procesu WŠ.**

|          | <b>výuka</b> | <b>výchova</b> | <b>komunikace</b> | <b>Organizační záležitosti</b> |
|----------|--------------|----------------|-------------------|--------------------------------|
| 2. třída | 2            | 1              | 5                 | 0                              |
| 3. třída | 6            | 2              | 3                 | 6                              |
| 5. třída | 3            | 0              | 1                 | 1                              |
| celkem   | 11           | 3              | 9                 | 7                              |

**Zdroj: vlastní šetření**



**Graf 10 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ?**



**Zdroj: vlastní šetření**

U této otevřené otázky byly odpovědi dotazovaných rozděleny dle významu a obsahu do čtyř skupin. Nejvíce rodiče apelují na výuku cizích jazyků, kde by chtěli zvýšit dotaci hodin a zavést používání učebnic v hodině cizího jazyka. Dále požadují, aby se škola zaměřila na výuku odborných předmětů zejména na II. stupni a aby se zvýšil počet odborných učitelů na II. stupni. Připomínky ke komunikaci jsou na konkrétní návrhy, změny či nedostatky, které souvisí částečně s organizačními záležitostmi školy.

***11. Pokud byste rádi k výchovně-vzdělávacímu procesu v naší škole ještě něco podotkli, zde pro to máte místo:***

Odpovědi na tuto otázku se shodují s odpověďmi z předešlých otázek dotazníkového šetření a jsou zahrnuty v jejich tabulkách a grafech. Pro průzkum tyto odpovědi mají informativní charakter. (viz Tabulka 11 strana 58)

**Tabulka 11 - Připomínky rodičů k výchovně vzdělávacímu procesu na WŠ**

| <b>kladné připomínky</b>   | <b>kritické připomínky</b>   |
|--|--|
| Vážíme si práce a nasazení učitelů,<br>pochvala třídního učitele | zlepšení kvality odbornosti učitelů na II. stupni<br>kvalifikovaní aprobovaní učitelé a pomůcky<br>učebnice a cvičebnice hlavně pro výuku jazyků a odborných<br>předmětů<br>kritický faktor je obecně osobnost učitele - vydrží až do 9. třídy?<br>nesouhlas s plošnými testy<br>děti by měly mít více volna<br>včasná a citlivá práce se známkami na II. stupni |

**Zdroj: vlastní šetření**

### **6.3 Analýza interních materiálů školy**

Waldorfská škola souhlasila se zveřejněním škol, na kterých pokračují absolventi WŠ ve studiích. Dle interních materiálů waldorfské školy uvádí bakalářská práce pokračující studia žáků na gymnáziu, střední škole – Waldorfské lyceum, středních odborných školách s maturitou a středních školách. Jsou to studenti, kteří ukončili devátý ročník v letech 2009 až 2012.

Podrobný přehled škol je uveden v příloze E

**Tabulka 12 - Na jakých školách pokračovali absolventi WŠ ve studiích.**

| <b>Škola</b>                      | <b>Obor</b>        | <b>2009</b> | <b>2010</b> | <b>2011</b> | <b>2012</b> | <b>Celkem</b> |
|-----------------------------------|--------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|---------------|
| Gymnázium                         | Gymnázium          | 7           | 5           | 3           | 6           | 21            |
| Střední škola - Waldorfské lyceum | kombinované lyceum | 3           | 6           | 4           | 10          | 23            |
| Střední odborné školy s maturitou |                    | 7           | 14          | 4           | 3           | 28            |
| Střední odborné školy             |                    | 2           | 2           | 4           | 1           | 9             |

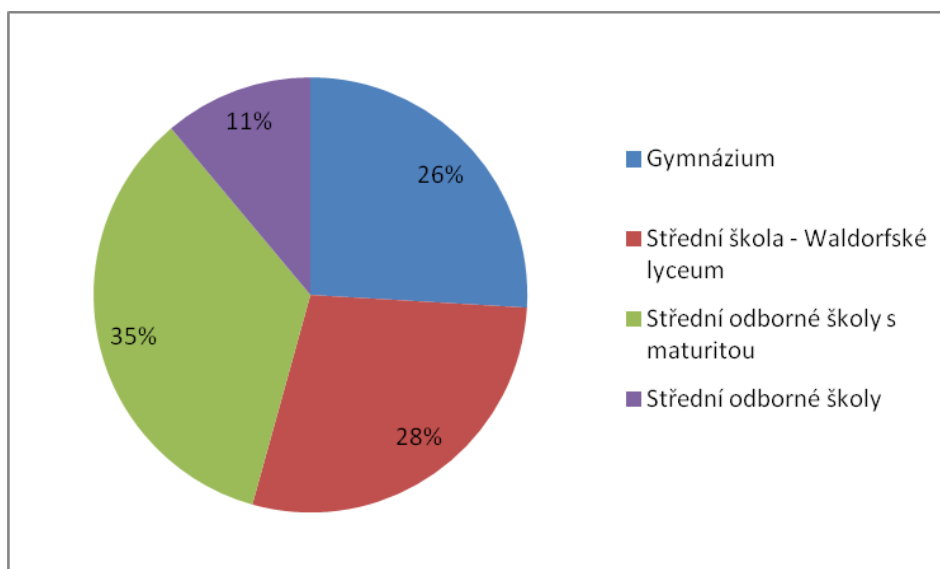
**Zdroj: interní materiály školy**

**Graf 11 - Zastoupení středních škol a gymnázií v následném studiu absolventů WŠ po jednotlivých rocích.**



Zdroj: interní materiály školy

**Graf 12 - Zastoupení středních škol a gymnázií v následném studiu absolventů WŠ celkově.**



Zdroj: interní materiály školy

Z grafu vyplývá, že 26% studentů pokračuje ve studiu na gymnáziích, 28% studentů pokračuje na waldorfském lyceu, 35% studentů pokračuje na středních odborných školách s maturitou a 11% studentů pokračuje ve studiích na středních školách, kde si studenti vybrali většinou tříleté obory umělecké, technické nebo řemeslné. Celkově 89% studentů pokračuje studium na středních odborných školách a gymnáziích ukončených maturitní zkouškou. Tyto výsledky opět potvrzují, že výuka na

waldorfské škole je více zaměřena na umělecký a morální rozvoj žáka. Kromě studentů pokračujících na gymnáziích, si absolventi waldorfské školy vybrali střední odborné školy se zaměřením výtvarně technickým, uměleckým, multimediálním či obory grafického designu. Tyto výsledky opět potvrzují, že výuka na waldorfské škole je více zaměřena na umělecký a morální rozvoj žáka.

## 6.4 Řízený rozhovor

Další pohled na waldorfskou pedagogiku nám poskytla v rozhovoru zástupkyně ředitele WŠ v Jinonicích. Jako největší pozitivum waldorfské pedagogiky shledává v cílech waldorfské školy, v rozvoji fyzického a duševního zdraví a v individuálním rozvoji bytosti dítěte. Na základě vlastního pozorování skutečností a poznanych kauzalit okolního světa umožňuje jedinci si svobodně utvořit vlastní úsudek. Úskalí této pedagogiky vidí hlavně ve veliké časové a energické náročnosti pro jednotlivé učitele. Jejich každodenní příprava na vyučovaný předmět, časté konzultace s rodiči a dětmi a čas věnovaný samosprávě školy, na které se učitelé podílí, končí u některých učitelů se syndromem vyhoření. Kvalifikace učitelů je forma vzdělání požadována zákonem, ale pro učitele WŠ je důležité vzdělání ve waldorfské pedagogice. Tyto semináře jsou pořádány Asociací waldorfských škol v ČR. V základním tříletém semináři „Proseminář pro učitele základních škol“ (další semináře jsou uvedeny v rozhovoru v příloze G), se věnují budoucí učitelé antroposofické antropologii, metodice, didaktice a také osobnímu rozvoji a růstu. Dále zástupkyně ředitele zdůrazňuje, jak je důležitá spolupráce rodičů a školy. Škola pořádá přednášky na každé třídní schůzce (konající se každý měsíc), kde třídní učitel ve spolupráci s odbornými učiteli dané třídy hovoří o konkrétních předmětech a vývoji jejich dětí. Druhý typ přednášek organizuje pro rodiče kolegium školy. Rodiče se každý druhý nebo třetí měsíc seznamují s principy a cíli waldorfské pedagogiky, s metodikou, kterou jsou vyučovány jejich děti, s tím, co děti prožívají v jednotlivých vývojových fázích (období puberty, rubikonu aj.) i se současnými vlivy prostředí (médií, počítače, atd.). Spolupráce rodičů se školou a s okolím školy vytváří sociální organismus, který je pro žáky smysluplným vzorem a mohou se jím inspirovat v jejich budoucím životě.

Rozhovor se zástupkyní ředitele waldorfské školy je uveden v příloze G.

## 7 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Ze srovnání výsledků průzkumného šetření a stanovených hypotéz vyplynulo:

**Hypotéza č. 1** – Po skončení devátého ročníků na waldorfské škole jsou žáci úspěšní v přijímání na gymnázia a střední odborné školy ukončené maturitou.

Dle interních materiálů poskytnutých waldorfskou školou v Jinonicích pokračuje ve studiu na gymnáziích 26% studentů a na středních odborných školách s maturitou 63% studentů. Na středních školách pokračuje 11% žáků. Z výsledků vyplývá, že 89%, tedy většina studentů je úspěšná v přijímání na gymnázia a střední odborné školy ukončené maturitou => *hypotéza č. 1* je tedy ověřena a potvrzena.

**Hypotéza č. 2** - Studium žáků na waldorfské škole splňuje očekávání rodičů o waldorfské pedagogice.

Pokud shrneme poznatky z odpovědí rodičů, zda se jejich představy o waldorfské pedagogice naplnily či nenaplnily, je zřejmé, že u 57% rodičů se představy naplnily, jsou spokojeni a mají důvěru v práci učitele, 36% rodičů zatím nedokáže posoudit, zda se jejich představy zcela naplňují. Je zajímavé, že v jedné třídě tuto odpověď uvedlo 83% rodičů. Nelze přesně uvést, co tuto odpověď ovlivnilo, ale jedním z více faktorů může být i faktor učitele.

Na otázku, v čem se tyto představy nenaplnily, mělo 34% rodičů připomínky a 66% rodičů odpovědělo, že nejsou nespokojeni, tudíž nemají připomínky.

Z těchto výsledků lze tedy vyhodnotit, že nadpoloviční většině rodičů se jejich představy či očekávání o waldorfské pedagogice splňují a => *hypotéza č. 2* je také ověřena a potvrzena.

**Hypotéza č. 3** - Přednášky o waldorfské pedagogice podporují větší informovanost rodičů o alternativním vzdělávání.

Přednášky o waldorfské pedagogice jsou pravidelnou součástí třídních schůzek, které se konají každý měsíc. Vysoká účast rodičů na třídních schůzkách vypovídá o velmi dobré komunikaci rodičů se školou. Většina rodičů (76%) velmi oceňuje tyto přednášky o waldorfské pedagogice a 19% rodičů by dokonce uvítalo ještě větší počet těchto přednášek. Tyto pozitivní odpovědi potvrzují, že přednášky o waldorfské pedagogice podporují větší informovanost rodičů o alternativním vzdělávání => *hypotéza č. 3* byla opět ověřena a potvrzena.

**Cílem praktické části** bylo vytvoření komplexního obrazu praktické aplikace waldorfské pedagogiky v prostředí Základní waldorfské školy v Praze 5, zjištění názorů a představ rodičů o výuce na WŠ a jejich zájem o waldorfskou pedagogiku, analýza úspěšnosti absolventů WŠ v přijetí na následná studia a pohled na waldorfskou pedagogiku očima autorky BP, rodičů a zástupců pedagogického sboru WŠ.

BP nyní uvede vyhodnocení všech poznatků, přínosy a rizika alternativní pedagogiky, které autorka práce získala z průzkumného šetření a během hospitací na WŠ z rozhovorů se studenty a pedagogy. Kvůli diskrétnosti ponechala autorka BP všechny rozhovory i odpovědi v dotaznících jako anonymní.

### **Waldorfská pedagogika a její praktická aplikace**

Jak bylo již v BP zmíněno, cílem waldorfské pedagogiky je harmonický a zdravý vývoj člověka v oblasti jeho myšlení, citu a vůle. Snaha poskytnout dětem jiný způsob výuky, založený na morálním, duchovním a uměleckém rozvoji dítěte, vedla ke vzniku Waldorfské školy v Jinonicích. Podstatou byla návaznost na předškolní waldorfskou výchovu, kde děti poznávají, že „Svět je dobrý“, aby mohly dál pokračovat ve vývoji a růstu své individuální osobnosti. Původní myšlenka waldorfského vzdělání počítala s uceleným 13-letým vzdělávacím cyklem. Náhlé ukončení výuky v deváté třídě a nemožnost navázat na dosavadní dovednosti dalším waldorfským stylem výuky se ukazuje jako velice nešťastné. V České republice je však 13-ti leté vzdělávání pojem neznámý a legislativa založení takové základní školy neumožňuje. Z toho důvodu byla

dále založena Střední odborná škola waldorfské lyceum, se všeobecným uměleckým zaměřením, ukončené maturitní zkouškou.

**Doporučení:** Další problém shledává autorka práce v nevyhovujících prostorách základní školy. Škola nemůže z kapacitních důvodů zajistit průběh vyučování pro všechny studenty v jedné budově. U žáků na druhém stupni probíhá výuka v provizorní budově, která je vzdálená od hlavní budovy WŠ několik set metrů. Není snadné, hlavně z finančních a legislativních důvodů, spojit studium na základní waldorfské škole a na waldorfském lyceu, přesto autorka doporučuje pokusit se zajistit celistvé waldorfské vzdělání v rámci jedné budovy či komplexu budov, které budou vyhovující jak pedagogickým pracovníkům, tak samotným studentům. Útulné prostředí tříd, společný pracovní život učitelů a studentů a jejich každodenní setkávání velmi ovlivňují kvalitu a průběh výuky.

### **Umělecká činnost**

Umělecká činnost ve vyučovacích hodinách na waldorfské škole je velmi důležitá a má na žáky výchovné účinky. Využití uměleckých prvků ve výuce má téměř stoletou tradici a žádný učitel na waldorfské škole nepochybuje o její smysluplnosti. Hra na pentatonickou flétnu, recitace, kreslení forem, eurythmie, divadelní představení, to vše žáci předvádějí pravidelně na měsíční slavnosti, která je vrcholem přednesu celoměsíční práce každého studenta před širokým publikem.

**Doporučení:** Autorka práce shledává uměleckou činnost ve výuce jako velmi pozitivní prvek pedagogiky a doporučuje tradičním základním školám zařazení těchto uměleckých prvků do vyučovacích hodin. Žáci svým přednesem a vystoupením před třídou, spolužáky či rodiči ztrácí strach a stud. Je velmi důležité učit již nejmladší žáky se samostatně vyjadřovat či vystupovat před publikem, jelikož se jim tato činnost stane zcela přirozenou.

### **Učitelé cizích jazyků**

Problémem waldorfské školy je nízké ohodnocení učitelů cizích jazyků a odborných předmětů (zejména ve vyšších ročnících). Učitel má většinou zkrácený úvazek, avšak vzhledem k náročnosti příprav si nemůže dovolit jiné zaměstnání. Mnoho

velmi kvalitních učitelů tak 1-2 roky žijí z ideálů a pak odchází. Právě tato fluktuace pak negativně dopadá na celou třídu a její výuku.

**Doporučení:** O nízkém ohodnocení učitelů cizích jazyků by se mělo hovořit s rodiči. Je zřejmé, že například půlení hodin do dvou skupin je u výuky cizích jazyků nezbytné a finance ze státního rozpočtu jsou nedostatečné. Rodiče tak mohou na výuku cizích jazyků přispívat a to buď plošně – z celoškolních fondů vytvářených rodiči, či v rámci dané třídy.

### **Výuka cizích jazyků**

Hospitace při vyučovacích hodinách cizího jazyka žáků I. stupně byly velmi inspirující. Umělecký prožitek, procítění, rytmus spojený s pohybem jsou metody výuky, které umožní žákům vnitřně prožít daný cizí jazyk a to bez učebnic, slovníků či audiovizuální techniky. Otázkou zůstává, zda tyto metody výuky cizích jazyků jsou dostatečné i ve vyšších ročnících.

Ačkoliv to nesouvisí s waldorfskou pedagogikou obecně, je skutečnost, že se některým třídám v průběhu prvního a druhého stupně ZŠ vystřídá až 6 učitelů cizích jazyků, alarmující. Je zde špatná komunikace mezi předávajícími učiteli, žáci nepracují s učebnicemi, tudíž je velmi obtížné uchovat kontinuitu vyučování. Pro žáky je to velice náročný proces a může vést k nechuti k učení. I z průzkumného šetření vyplývá, že rodiče apelují na zavedení učebnic do výuky cizích jazyků zejména ve vyšších ročnících.

**Doporučení:** Vzhledem k častému střídání učitelů cizích jazyků, je vhodné uložit učitelům povinnost uchovávat použité materiály a odevzdat je kompetentní osobě ve škole, případně je zpracovat do elektronické podoby a uchovat na určeném místě školního serveru. Nově příchozí učitel cizího jazyka by poté mohl rychleji navázat na předchozí učivo.

### **Hodnocení**

Slovní hodnocení žáků na waldorfské škole shledává autorka práce jako velmi pozitivní zvláště v osmém a devátém ročníku, kdy jsou jednotlivé předměty ohodnoceny i známkou.



**Doporučení:** Přestože je slovní hodnocení žáka v každém vyučovacím předmětu velmi časově náročné, doporučuje autorka práce tradičním školám přidat slovní hodnocení ke známce na vysvědčení, neboť samotná známka je jen velmi málo vypovídající o skutečných znalostech žáka.

### **Dotazníkové šetření**

Z dotazníkového šetření vyplývá pravidelná komunikace a častá spolupráce rodičů se školou. Nejdůležitější jsou rozhovory rodičů s dětmi o průběhu vyučování a aktivní účast rodičů na akcích školy. Většina rodičů navštěvuje každý měsíc třídní schůzky, kde probíhají semináře o waldorfské pedagogice a konzultace s třídním učitelem a učiteli odborných předmětů. Velký zájem potvrzují rodiče o waldorfské přednášky, které jsou přínosem pro pochopení práce učitelů s dětmi. Nejvíce připomínek mají rodiče na výuku cizích jazyků, kde požadují zvýšení počtu hodin, používání učebnic a zvýšení počtu odborných učitelů na II. stupni.

**Doporučení:** V otázce č. 2 se odpovědi jedné třídy výrazně lišily od odpovědi ostatních tříd. Autorka práce doporučuje vedení WŠ případnou kontrolu komunikace mezi třídním učitelem a rodiči této třídy.

### **Řízený rozhovor**

Z rozhovoru se zástupkyní ředitele WŠ vyplývá, že každoročně se hlásí do první třídy 50- 80 uchazečů. Vzhledem k tomu, že budova školy nemá dostačující prostory pro otevření paralelních tříd, přijímá škola 26 – 30 žáků. Konečný počet si určuje sám třídní učitel. Pro přijetí je důležitým faktorem sociální, fyzická a duševní zralost dítěte, ale dalším důležitým faktorem je i znalost principů waldorfské pedagogiky ze strany rodičů a jejich spolupráce se školou.

**Doporučení:** Autorka práce doporučuje rodičům budoucích žáků WŠ účastnit se seminářů o waldorfské pedagogice ještě před zápisem do 1. třídy a podrobně se seznámit s principy waldorfské pedagogiky, aby jejich očekávání o studiu na waldorfské škole byla naplněna.

## ZÁVĚR

Pro vypracování bakalářské práce zvolila autorka téma „Alternativní pedagogické koncepce, přínosy a rizika“. V teoretické části stručně popsala na základě odborné literatury historické a současné koncepce vyučování, vznik alternativních škol, jejich jednotlivé typy, pedagogické koncepce a systémy. Pro praktickou část vybrala Základní waldorfskou školu v Jinonicích v Praze 5, jako reprezentanta současných alternativních škol v ČR. Představila její prvky pedagogiky, metody a formy výuky a zaměřila se na výuku cizích jazyků na WŠ. V průzkumném šetření zpracovala názory a představy o waldorfské pedagogice pohledem svým, pohledem rodičů žáků 1. stupně školy a pohledem pedagoga, zástupcem školy. Analyzovala úspěšnost žáků v přijímání na následná studia. V závěru praktické části vyhodnotila své poznatky z průzkumného šetření, přínosy a rizika alternativní pedagogiky. Autorka BP by chtěla zmínit, že vedení Základní waldorfské školy v Jinonicích bylo velmi vstřícné a nápomocné. Souhlasilo s hospitacemi v hodinách výuky cizích jazyků, českého jazyka a odborných předmětů. Poskytlo autorce interní materiály školy, umožnilo vést rozhovory s pedagogy a studenty WŠ a provést dotazníkové šetření, na základě kterých byly všechny zvolené hypotézy v průzkumu ověřeny a potvrzeny.

Cíl waldorfské školy je zaměřen nejen na intelektuální, ale hlavně na morální a umělecký rozvoj dítěte. Umělecké zaměření školy se potvrdilo v průzkumu, kdy většina absolventů WŠ pokračuje na středních odborných školách. Aby se potvrdilo umělecké zaměření waldorfské školy v konfrontaci s tradiční školou, bylo by nutné srovnat následná studia více absolventů waldorfských a tradičních škol.

Waldorfská pedagogika je založena na aktivní spolupráci a komunikaci všech zúčastněných stran. Vedení školy učitelů na jedné straně, rodičů a žáků na straně druhé. Šetření prokázalo, že WŠ v Jinonicích toto splňuje. Průzkum mezi rodiči naznačil, že rodiče i žáci jsou ve waldorfské škole spokojeni a představy rodičů o cílech a principech waldorfské pedagogiky se naplňují. Na výrazné rozdíly odpovědí (otázka č. 2 v dotazníkovém šetření) či připomínky rodičů upozornila autorka práce vedení WŠ.

Pro odpověď na otázku, zda je waldorfská pedagogika ideální pro výchovu a vzdělání dnešních dětí, by bylo zajímavé najít absolventy waldorfských škol, kteří již

dnes pracují a využívají základy waldorfského vzdělání. Takový průzkum by však vyžadoval mnohem více času a navíc waldorfská pedagogika je v České republice přeci jen stále mladá a nejstarším absolventům WŠ je dnes kolem třiceti let. Ani u nich by se nedalo hovořit o „hlubokých životních zkušenostech“. Podobný průzkum by dával mnohem větší smysl v zemích, kde má waldorfská pedagogika až stoletou tradici.

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

CARLGREN, Frans. *Výchova ke svobodě*. 1. vyd. Praha: Baltazar, 1991. ISBN 80-900307-2-6.

DOSTAL, Jan. *Život s duchem jazyka, díl I*. Opherus, 2007. ISBN 80-86812-02-2.

DVOŘÁČEK, J. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-405-1.

DVOŘÁČEK, J. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005. ISBN 80-245-0886-9.

DVOŘÁKOVÁ, Kateřina. *Výuka cizích jazyků v pojetí waldorfské pedagogiky se zaměřením na 1. stupeň ZŠ*. 1. vyd. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-522-5.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.

RÖHNER, R. – WENKE, H. *Daltonské vyučování. Stále živá inspirace*, Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-041-7.

SPIPKOVÁ, V. *Proměny primární školy a vzdělávání učitelů v historicko-srovnávací perspektivě*. Praha: PedF UK, 1997. ISBN 80-86039-41-2.

STEINER, Rudolf. *K vývojovým fázím prvních tří sedmiletí života*. 1. vyd. Opherus, 2002. ISBN 80-902647-6-X.

STEINER, Rudolf. *Výchova dítěte a metodika vyučování*. 2. vyd. Praha: Baltazar, 1993. ISBN 80-900307-9-3.

## SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

### Seznam obrázků

|  |    |
|--|----|
| Obrázek 1- Typologie alternativních škol ..... | 23 |
|--|----|

### Seznam grafů

|   |    |
|---|----|
| Graf 1 - S jakými představami jste přihlásili své dítě do naší školy? .....   | 47 |
| Graf 2 - V čem se tyto představy naplnily? .....  | 49 |
| Graf 3 - V čem se tyto představy nenaplnily? .....  | 50 |
| Graf 4 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte?.....                           | 51 |
| Graf 5 - Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek? .....                               | 52 |
| Graf 6 - Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice?.....           | 53 |
| Graf 7 - Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem? ..... | 54 |
| Graf 8 - Máte pocit, že je Vaše dítě spokojené? .....   | 55 |
| Graf 9 - Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu? .....                                       | 56 |
| Graf 10 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ? .....   | 57 |
| Graf 11 - Zastoupení středních škol a gymnázií v následném studiu absolventů WŠ po jednotlivých rocích. ....        | 59 |
| Graf 12 - Zastoupení středních škol a gymnázií v následném studiu absolventů WŠ celkově. ....                       | 59 |

### Seznam tabulek

|  |    |
|--|----|
| Tabulka 1 – Shrnutí: S jakými představami jste přihlásili své dítě do naší školy?.....       | 47 |
| Tabulka 2 - V čem se tyto představy naplnily? .....  | 48 |
| Tabulka 3 - V čem se tyto Vaše představy nenaplnily .....                                    | 49 |
| Tabulka 4 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte?..... | 50 |
| Tabulka 5 - Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek? ..        | 51 |

|  |    |
|--|----|
| Tabulka 6 - Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice?.....           | 52 |
| Tabulka 7 - Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem? ..... | 53 |
| Tabulka 8 - Máte pocit, že je Vaše dítě spokojené? .....   | 54 |
| Tabulka 9 - Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu?.....  | 55 |
| Tabulka 10 - Počty návrhů na změny ve výchovně-vzdělávacím procesu WŠ.....   | 56 |
| Tabulka 11 - Přípomínky rodičů, k výchovně vzdělávacímu procesu na WŠ.....   | 58 |
| Tabulka 12 - Na jakých školách pokračovali absolventi WŠ ve studiích.....  | 58 |

### **Seznam tabulek v přílohách**

|   |       |
|---|-------|
| Tabulka 13 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 2. třída.....  | XV    |
| Tabulka 14 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 3. třída.....  | XVI   |
| Tabulka 15 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 5. třída.....  | XVII  |
| Tabulka 16 - V čem se tyto Vaše představy nenaplnily (všechny odpovědi).....                                      | XVIII |
| Tabulka 17 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte? (všechny odpovědi) ..... | XIX   |
| Tabulka 18 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ? (2. třída všechny odpovědi) .....        | XX    |
| Tabulka 19 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ? (3. třída všechny odpovědi) .....        | XX    |
| Tabulka 20 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ? (5. třída všechny odpovědi) .....        | XXI   |
| Tabulka 21 – Úplný seznam středních odborných škol s maturitou, na které postoupili absolventi WŠ.....            | XXV   |
| Tabulka 22 – Úplný seznam středních odborných škol (bez maturity), na které postoupili absolventi WŠ .....        | XXVI  |

## SEZNAM PŘÍLOH

|                  |   |              |
|------------------|---|--------------|
| <b>PŘÍLOHA A</b> | <b>UČEBNÍ PLÁN WŠ .....</b>                     | <b>I</b>     |
| <b>PŘÍLOHA B</b> | <b>UKÁZKA HODNOCENÍ ŽÁKA.....</b>               | <b>V</b>     |
| <b>PŘÍLOHA C</b> | <b>EVALUAČNÍ DOTAZNÍK .....</b>                 | <b>XIII</b>  |
| <b>PŘÍLOHA D</b> | <b>VÝSLEDKY DOTAZNÍKU .....</b>                 | <b>XV</b>    |
| <b>PŘÍLOHA E</b> | <b>VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE WŠ .....</b> | <b>XXII</b>  |
| <b>PŘÍLOHA F</b> | <b>ŠKOLY .....</b>                              | <b>XXV</b>   |
| <b>PŘÍLOHA G</b> | <b>ŘÍZENÝ ROZHOVOR.....</b>                     | <b>XXVII</b> |

# Příloha A Učební plán WŠ

## UČEBNÍ PLÁN

**Týdenní hodinové dotace pro 1. stupeň** (vysvětlivky k této tabulce jsou na konci této kapitoly)

| Vzdělávací oblasti a obory /Předměty | Čj        | Aj <sup>16</sup> | nj <sup>16</sup> | m           | info       | člověk a svět | hv       | vv       | tv       | eurytmie | kreslení forem | pv dílny | RVP ZV Celkem |
|--------------------------------------|-----------|------------------|------------------|-------------|------------|---------------|----------|----------|----------|----------|----------------|----------|---------------|
| jazyk a jazyková komunikace          | 29        | 1 <sup>1</sup>   | 2 <sup>2</sup>   |             |            | 1             |          |          |          |          | 2 <sup>4</sup> |          | 35            |
| český jazyk a lit. cizí jazyk        |           | 9                |                  |             |            |               |          |          |          |          |                |          | 9             |
| matematika a její aplikace           |           |                  |                  | 20          |            |               |          |          |          |          |                |          | 20            |
| informační a komunikační technologie |           |                  |                  |             | 1          |               |          |          |          |          |                |          | 1             |
| člověk a jeho svět                   |           | 1 <sup>8</sup>   | 1 <sup>9</sup>   |             |            | 10            |          |          |          |          |                |          | 12            |
| umění a kultura                      |           |                  | 1 <sup>11</sup>  | 1           |            |               | 5        | 5        |          |          |                |          | 12            |
| člověk a zdraví                      |           |                  |                  |             |            |               |          |          | 5        | 5        |                |          | 10            |
| člověk a svět práce                  |           |                  |                  |             |            |               |          |          |          |          |                | 5        | 5             |
| disponibilní dotace                  |           | 2                | 3                | 0,8         | 0,3        | 2             |          |          |          |          | 1,9            | 4        | 14            |
| <b>Dotace v předmětu celkem</b>      | <b>29</b> | <b>13</b>        | <b>7</b>         | <b>21,8</b> | <b>1,3</b> | <b>13</b>     | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>3,9</b>     | <b>9</b> | <b>118</b>    |

| z toho v ročníku | Čj        | aj        | nj       | m           | info       | čl.a svět | hv       | vv       | tv       | eu       | fo         | pv/díl   | Celkem     |
|------------------|-----------|-----------|----------|-------------|------------|-----------|----------|----------|----------|----------|------------|----------|------------|
| 1                | 5,2       | 2         | 2        | 5,2         |            |           | 1        | 1        | 1        | 1        | 2,6        | 1        | 22         |
| 2                | 6,5       | 2         | 2        | 5,2         |            |           | 1        | 1        | 1        | 1        | 1,3        | 2        | 23         |
| 3                | 6,2       | 3         | 1        | 3,9         |            | 3,9       | 1        | 1        | 1        | 1        |            | 2        | 24         |
| 4                | 6,2       | 3         | 1        | 3,9         |            | 3,9       | 1        | 1        | 1        | 1        |            | 2        | 24         |
| 5                | 4,9       | 3         | 1        | 3,6         | 1,3        | 5,2       | 1        | 1        | 1        | 1        |            | 2        | 25         |
|                  | <b>29</b> | <b>13</b> | <b>7</b> | <b>21,8</b> | <b>1,3</b> | <b>13</b> | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>5</b> | <b>3,9</b> | <b>9</b> | <b>118</b> |



| ročník | 1               | Čj  | Aj | Nj | m   | info | čl.a svět | hv | wv | tv | eu | fo  | pv/díl | Celkem |
|--------|-----------------|-----|----|----|-----|------|-----------|----|----|----|----|-----|--------|--------|
|        | epocha (týdnů)  | 14  |    |    | 14  |      |           |    |    |    |    | 7   |        | 35     |
|        | epocha (hodin)  | 5,2 |    |    | 5,2 |      |           |    |    |    |    | 2,6 |        | 13     |
|        | cvičení (hodin) |     | 2  | 2  |     |      |           | 1  | 1  | 1  | 1  |     | 1      | 9      |

| ročník | 2               | Čj   | Aj | Nj | m   | info | čl.a svět | hv | wv | tv | eu | fo  | pv/díl | Celkem |
|--------|-----------------|------|----|----|-----|------|-----------|----|----|----|----|-----|--------|--------|
|        | epocha (týdnů)  | 17,5 |    |    | 14  |      |           |    |    |    |    | 3,5 |        | 35     |
|        | epocha (hodin)  | 6,5  |    |    | 5,2 |      |           |    |    |    |    | 1,3 |        | 13     |
|        | cvičení (hodin) |      | 2  | 2  |     |      |           | 1  | 1  | 1  | 1  |     | 2      | 10     |

| ročník | 3               | Čj  | Aj | Nj | m    | info | čl.a svět | hv | wv | tv | eu | fo | pv/díl | Celkem |
|--------|-----------------|-----|----|----|------|------|-----------|----|----|----|----|----|--------|--------|
|        | epocha (týdnů)  | 14  |    |    | 10,5 |      | 10,5      |    |    |    |    |    |        | 35     |
|        | epocha (hodin)  | 5,2 |    |    | 3,9  |      | 3,9       |    |    |    |    |    |        | 13     |
|        | cvičení (hodin) | 1   | 3  | 1  |      |      |           | 1  | 1  | 1  | 1  |    | 2      | 11     |

| ročník | 4               | Čj  | Aj | Nj | m    | info | čl.a svět | hv | wv | tv | eu | fo | pv/díl | Celkem |
|--------|-----------------|-----|----|----|------|------|-----------|----|----|----|----|----|--------|--------|
|        | epocha (týdnů)  | 14  |    |    | 10,5 |      | 10,5      |    |    |    |    |    |        | 35     |
|        | epocha (hodin)  | 5,2 |    |    | 3,9  |      | 3,9       |    |    |    |    |    |        | 13     |
|        | cvičení (hodin) | 1   | 3  | 1  |      |      |           | 1  | 1  | 1  | 1  |    | 2      | 11     |

| ročník | 5               | Čj   | Aj | Nj | m   | info | čl.a svět | hv | wv | tv | eu | fo | pv/díl | Celkem |
|--------|-----------------|------|----|----|-----|------|-----------|----|----|----|----|----|--------|--------|
|        | epocha (týdnů)  | 10,5 |    |    | 7   | 3,5  | 14        |    |    |    |    |    |        | 35     |
|        | epocha (hodin)  | 3,9  |    |    | 2,6 | 1,3  | 5,2       |    |    |    |    |    |        | 13     |
|        | cvičení (hodin) | 1    | 3  | 1  | 1   |      |           | 1  | 1  | 1  | 1  |    | 2      | 12     |

**Týdenní hodinové dotace pro 2. stupeň** (vysvětlivky k této tabulce jsou na konci této kapitoly)

| Vzdělávací oblasti a obory / Předměty | Čj          | Aj        | nj       | m               | info     | d           | F          | Ch         | bi         | Z          | hv       | vv       | tv       | eurytmie | Dr       | pv       | RVP ZV celkem |
|---------------------------------------|-------------|-----------|----------|-----------------|----------|-------------|------------|------------|------------|------------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------|
| jazyk a jazyková komunikace           | 15          |           |          |                 |          |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 15            |
| český jazyk a lit.                    |             | 12        |          |                 |          |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 12            |
| cizí jazyk                            |             |           |          |                 |          |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 15            |
| matematika a její aplikace            |             |           |          | 15              |          |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 1             |
| informační a komunikační technologie  |             |           |          |                 | 1        |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 11            |
| člověk a společnost                   | 0,6         |           |          |                 |          | 10,4        |            |            |            |            |          |          |          |          |          |          | 21            |
| člověk a příroda                      |             |           |          | 2 <sup>15</sup> |          |             | 3,4        | 3,9        | 6,5        | 5,2        |          |          |          |          |          |          | 10            |
| umění a kultura                       |             |           |          |                 |          |             |            |            |            |            | 5        | 5        |          |          |          |          | 10            |
| člověk a zdraví                       | 1           |           |          |                 |          |             |            |            |            |            | 1        |          | 4        | 4        |          |          | 10            |
| člověk a svět práce                   |             |           |          |                 |          |             |            |            |            |            |          |          |          |          |          | 3        | 3             |
| disponibilní dotace                   |             |           |          |                 |          |             | 1,8        |            |            |            | 2        | 3        |          | 3        | 1        | 5        | 24            |
| <b>Dotace v předmětu celkem</b>       | <b>20,4</b> | <b>12</b> | <b>4</b> | <b>17,4</b>     | <b>1</b> | <b>10,4</b> | <b>5,2</b> | <b>3,9</b> | <b>6,5</b> | <b>5,2</b> | <b>8</b> | <b>8</b> | <b>4</b> | <b>7</b> | <b>1</b> | <b>8</b> | <b>122</b>    |

| Z toho v ročníku | Čj          | Aj        | nj       | m           | info     | d           | F          | Ch         | bi         | Z          | hv       | vv       | tv       | eu       | dr       | pv       | celkem     |
|------------------|-------------|-----------|----------|-------------|----------|-------------|------------|------------|------------|------------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|------------|
| <b>6</b>         | 4,6         | 3         | 1        | 3,6         |          | 2,6         | 1,3        |            | 2,6        | 1,3        | 2        | 2        | 1        | 2        | 0        | 2        | 29         |
| <b>7</b>         | 4,6         | 3         | 1        | 3,6         |          | 2,6         | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 2        | 2        | 1        | 2        | 0        | 2        | 29         |
| <b>8</b>         | 5,6         | 3         | 1        | 4,6         |          | 2,6         | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 2        | 2        | 1        | 2        | 1        | 2        | 32         |
| <b>9</b>         | 5,6         | 3         | 1        | 5,6         | 1        | 2,6         | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 1,3        | 2        | 2        | 1        | 1        | 0        | 2        | 32         |
|                  | <b>20,4</b> | <b>12</b> | <b>4</b> | <b>17,4</b> | <b>1</b> | <b>10,4</b> | <b>5,2</b> | <b>3,9</b> | <b>6,5</b> | <b>5,2</b> | <b>8</b> | <b>8</b> | <b>4</b> | <b>7</b> | <b>1</b> | <b>8</b> | <b>122</b> |

| ročník          | 6   | Čj | Aj | nj  | m | info | d   | f   | Ch | Bi  | Z   | hv | wv | tv | eu | Dr | pv | celkem |
|-----------------|-----|----|----|-----|---|------|-----|-----|----|-----|-----|----|----|----|----|----|----|--------|
| epocha (týdnů)  | 7   |    |    | 7   |   |      | 7   | 3,5 |    | 7   | 3,5 |    |    |    |    |    |    | 35     |
| epocha (hodin)  | 2,6 |    |    | 2,6 |   |      | 2,6 | 1,3 |    | 2,6 | 1,3 |    |    |    |    |    |    | 13     |
| cvičení (hodin) | 2   | 3  | 1  | 1   |   |      |     |     |    |     |     | 2  | 2  | 1  | 2  |    | 2  | 16     |

| ročník          | 7   | Čj | Aj | Nj  | M | info | d   | F   | Ch  | Bi  | Z   | hv | wv | Tv | Eu | Dr | pv | celkem |
|-----------------|-----|----|----|-----|---|------|-----|-----|-----|-----|-----|----|----|----|----|----|----|--------|
| epocha (týdnů)  | 7   |    |    | 7   |   |      | 7   | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |    |    |    |    |    |    | 35     |
| epocha (hodin)  | 2,6 |    |    | 2,6 |   |      | 2,6 | 1,3 | 1,3 | 1,3 | 1,3 |    |    |    |    |    |    | 13     |
| cvičení (hodin) | 2   | 3  | 1  | 1   |   |      |     |     |     |     |     | 2  | 2  | 1  | 2  |    | 2  | 16     |

| ročník          | 8   | Čj | Aj | Nj  | M | info | D   | F   | Ch  | Bi  | Z   | hv | wv | Tv | Eu | Dr | pv | celkem |
|-----------------|-----|----|----|-----|---|------|-----|-----|-----|-----|-----|----|----|----|----|----|----|--------|
| epocha (týdnů)  | 7   |    |    | 7   |   |      | 7   | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 3,5 |    |    |    |    |    |    | 35     |
| epocha (hodin)  | 2,6 |    |    | 2,6 |   |      | 2,6 | 1,3 | 1,3 | 1,3 | 1,3 |    |    |    |    |    |    | 13     |
| cvičení (hodin) | 3   | 3  | 1  | 2   |   |      |     |     |     |     |     | 2  | 2  | 1  | 2  | 1  | 2  | 19     |

| ročník          | 9   | Čj | Aj | Nj  | M | info | D   | F   | Ch  | Bi  | Z   | hv | wv | Tv | Eu | D | pv | celkem |
|-----------------|-----|----|----|-----|---|------|-----|-----|-----|-----|-----|----|----|----|----|---|----|--------|
| epocha (týdnů)  | 7   |    |    | 7   |   |      | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 3,5 | 7   |    |    |    |    |   |    | 35     |
| epocha (hodin)  | 2,6 |    |    | 2,6 |   |      | 2,6 | 1,3 | 1,3 | 1,3 | 1,3 |    |    |    |    |   |    | 13     |
| cvičení (hodin) | 3   | 3  | 1  | 3   | 1 | 1    |     |     |     |     |     | 2  | 2  | 1  | 1  |   | 2  | 19     |

## Příloha B Ukázka hodnocení žáka

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola waldorfská, Praha 5 - Jinonice, Butovická 228/9

IZO 102161879

Třída: V. Ročník: 5. Číslo v třídním výkazu: 15 Školní rok: 2011/2012

# VYSVĚDČENÍ

list B

Jméno a příjmení: [REDAKCE]

Datum narození: 15. červenec 2000 Rodné číslo: [REDAKCE]

| 2. pololetí  |   |
|--|---|
| list B číslo   | 1 |
| listů B celkem   | 3 |
| Chování, povinné předměty, nepovinné předměty, zájmové útvary  |   |
| <p>Archetypem bohyní žijící je Demeter. Je to vládnutí bohyní, která má za úkol pěstovat a pečovat o své semínka a o rolnictví. Stejně jako doba bohyní i žijící má v sobě schopnost být ve své nesmírné krásy. Jako dělnice dává rytmus a epichorjích sesítel, jsou zdoutlé, v představení musí, který sám slouží, kde byl rytmicem, i při hudebních produkcích.</p> <p>Péče o semínka je náročná stejně jako cesta k moudrosti. Vyžaduje náli k překonání překážek a porážek. A to si musí žijící hlídat, nesoprnímit na nikoly, porážení se přeměnou.</p> <p>V Demeter spíše žijící i jeho ložnost a vládnutí je oblíben a solikim, dříve pomocí, pokud ho náhle pokáží.</p> <p>Nauka o rostlinách v přírodopise jsou se postupně mohli do poznání hub, živočichů, nejméně a doproductivní. Žijící má jako vzhledě jakéhokoli rostliny pokáží se svému životu, musí se připsat, zvláště i poznání</p> |   |

přirodních věd. Uchovával pečlivě soubor  
literatury, zejména knihy J. J. a J. J.  
(přesně a přesně).

Přesně shromáždil v Proboštské učiteli i u rybníku  
(například papežů) a následně je podrobně zapsal  
a zveřejnil. Ze svých přirodních i se epochou  
sešel jím chvilu.

Ve svých knihách jsou se sezónami přírodních  
vědeckých, jím si vybrat věd.

Na celém světě bylo vidět, že se pečlivě  
připravoval. Měl hluboké, jisté, s rovnou  
odhodláním na obě strany spolupráci, ohromoval  
rozmarnými se světa. Přesně čas  
jeho práce má desky s obrazy, které pod lupou  
text je psán roztřísnými slovy na 5 stranách,  
chvilu jím autorem a rozbírá - rozbírá listy se  
lehce práci.

český jazyk

v českém jazyce jím hrubě se svou pracovní  
práci podrobně jím, správně měří  
základní školní práce a následně práci  
ve škole práci a práci. Tímto jím  
jím a jejich práci pro nás bylo měřítko.  
jím a práci jím chvilu, jím se  
dokladně věd a soustředění.

jímto jím jím se jímto jímto  
(hlavně jímto a jímto).

v Praze

dne 29. června 2012

Ing. Pavel Seleši

Fedite(k)a



Mgr. Renata Krásová

tridni ucitel(ka)

**Upozornění:** Vysvědčení - list B je platné pouze jako nedílná součást Vysvědčení - listu A.

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola waldorfská, Praha 5 - Jinonice, Butovická 228/9

IZO 102161879

Třída: V. Ročník: 5. Číslo v třídním výkazu: 15 Školní rok: 2011/2012

VYSVĚDČENÍ

list B

Jméno a příjmení: [redacted] Datum narození: 15. červenec 2000 Rodné číslo: [redacted]

2. pololetí

list B číslo 2 listů B celkem 3

Chování, povinné předměty, nepovinné předměty, zájmové útvary

Ještě popis příběhu moři olympiády je moc pěkně napsán a rozložen pochopitelně. Zopisby z pole předmětu popisují práci i s sebou jeví více s lehkostí, možná méně netočí obvyklé dlouhé souvětí. Rodu ne proměně naprosto smog. Pochopitelně rozložen se čtenářský deník. Ještě předvedl knihu nese titul v rozjetí smudlení odě od R. Berdicha. Vybral povídku napínoucí úryvek.

matematika

nejvíce času jsme věnovali se druhému pololetí geometrii, slovní úlohám, praktickým aplikacím je rovněž a desetiúhelníkem.

Ještě pokračují se práci na práci s lidem a mihem soustředěním. Přehled něco delší dobu nepropracujeme (přesněji dělení, pětileté imunitního zranění na smíšené), pokračují se již nově u nás i intenzivním praktickým předmětem. Těch několik mil, když se <sup>ne</sup>konstabil, 33 z 69 možných lidí (medicína dělení se zbytkem, paměť na smíšené číslo a chybí ve složení), když se soustředí, zitra 23 z možných 28 (čímže více chybí v dělení, ale rozložen pochopitelně se

vyššímu velmu slouží sloni učebny).

Minimálně kultura, myšlenky, řeč  
Z knihy jsme přes myšlenky ve druhém pololetí  
doputovali do Řecka. Jméno nositelů prvního  
z úcty mytologie, významu v historických  
událostech (Libra u morolomu, u Thersu pye), popisující  
Odysseovým dobrodružstvím i seřmovskému seřmole  
Sportovní, akční a úcty klesotí (Tholeto,  
Byklo foto), z myšlenky si pomohly nejen příběhy,  
ale i historické postavy (Schliemann, Volm, Dwork),  
velmi intenzivně využít čas věnovaný samostatně  
přáci zjistit si z odborné literatury seřmole z  
větrník z inko Řecki - o škole, o tom, co byj temore,  
o j agra, jak se zpodoboval bronz, o dechmice zopice  
v epoe jmeře velmu chvilím myšlen, z cdeje n's mo  
oponda lóal.

Telesná výchova

Věstve notě sportovní směřoval z olympiáde U.S.  
Jméno kinnol morolomty, běh, trník, slí d' adolby.  
Pocholu si zotruň z reprezentová šoly, z0 lr, z byj  
jinným hodihelmu ne mltí Taja, z0 lr, z se učadní  
olympiády s hendikepem (hodlo nozice), a nadělní  
skoni i z0 sleditno, s jarmu kopeřkol me' vchodník  
nebětět moletm. 😊

Výtvarná výchova

Krimi hub, reproduk a jabloni ne vobchm' (myšlím  
výtvarní móce) směřoval z olympiáde.

Učební jsou nenahoci dílky, medvite a odzmočy.  
Když meandri sermle z vyzábě šoly. Velke pocholo  
adik jektu jektim z0 nepody i křelím přáci  
a o ptirom znou mlt z moazi. Bylo to zednoho mlt!

v Praze

dne 29. června 2012

Ing. Pavel Seleši

ředitel[ka]



Mgr. Renata Krásová

třídní učitel[ka]

**Upozornění:** Vysvědčení - list B je platné pouze jako nedílná součást Vysvědčení - listu A.

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola waldorfská, Praha 5 - Jinonice, Butovická 228/9

IZO 102161879

Třída: V. Ročník: 5. Číslo v třídním výkazu: 15 Školní rok: 2011/2012

VYSVĚDČENÍ

list B

Jméno a příjmení: [redacted] Datum narození: 15. červenec 2000 Rodné číslo: [redacted]

2. pololetí

list B číslo 3 listů B celkem 3

Chování, povinné předměty, nepovinné předměty, zájmové útvary

NS - Jana Adamová  
 Milý Jiňo,  
 v hodínkách německého jazyka jsi velkou aktivou!  
 Přesto máš ještě rezervy a ne snare a užití má-  
 něš přidat. Teď si je důležitý přehled sebe samého.  
 Právě u hodnocení máš jsi čisto chytil a tak  
 toto pololetí mohu popsat jinou, takto vstřícně.

Anglický jazyk - Karolína Štupková  
 Milý Jiňo,  
 v tomto školním roce se u tebe stídalo počítání  
 jako v April poem. Krásné stránky v učebnici  
 se stránkami odbytými nebo nedopřanými,  
 výborná domácí příjma se zaplacením  
 domácích úkolů, velká aktivita a chuť do prá-  
 ce se stídala s učerím v hodině a kardiním  
 se se spolněcky. "Sloužil si přesto velkou  
 pochvalu za práci jaký jsi udělal ve čte-  
 ní i psaní, výborně se orientuješ v textu a  
 bez problémů dokážeš řešit vzhledem. Máš vel-



kydaci, dobré paměti, díky ní, máš ná, slušnou slovní zásobu. Pokud nedobudíš přípravu a naučíš se pořádně jazykům, nebo tě učí, jsi sporeu s dalším. Také brá, výslovnost, se krásně vyčistila, zcela přirozeně mluvíš a intonuješ. Máš být i sobě i sobě přála větší učenost, v přípravě doma i v práci, v hodinách, v předním školním rovu. A pokud si nič, v hodině, nedoděláš, je to, tak bych byla, máš ráda, aby jsi si to sám se sebe doplnil a učel, ať se to přijde.

Máš vyvíjející základ, na kterém, můžeš dále stavět a spolu s jazykovým nadáním od Bana Boha, vytvořit předpoklady, na to, aby jsi byl vyborným zájem. Věřím, že společnými silami se brá, učí, mnohé podarí a já ti ve všem, co bude potřeba, pomůžu.

Eurytmiie - Jitka Friedlová

Milý Janku, v tomto pololetí jsi pracoval utce soustředěně, darilo se ti dotahovat věci do konce.

I když klady jsi se nemají plnost ocenit, svoji zapojení při zapracování bádání „Olse“. Vyborně jsi zvládl rytmus audipusta u energičtém a mírném tanci! Těším se z tvých pokroků, pokud příděš na intenzitě práce bádání jisti větu! Ať se ti to darí!

v Praze

dne 29. června 2012

Ing. Pavel Seleš

ředitel(ka)



Mgr. Renata Krásová

ředitel(ka)

**Upozornění:** Vysvědčení - list B je platné pouze jako nedílná součást Vysvědčení - listu A.

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola waldorfská, Praha 5 - Jinonice, Butovická 228/9

IZO 102161879

Třída: V. Ročník: 5. Číslo v třídním výkazu: 15 Školní rok: 2011/2012

VYSVĚDČENÍ

list B

Jméno a příjmení:

Datum narození: 15. červenec 2000

Rodné číslo:

2. pololetí

list B číslo 3 listů B celkem 3

Chování, povinné předměty, nepovinné předměty, zájmové útvary


Hudební výchova - Magdalena Pospíšilová
Milý Jerúku,
jsi velmi nenápadný 😊, ale velmi
platný hudebník a příp. člen třídního
orchestru. Rozvíjej dál svoje
schopnosti, přeju ti radost z hudby
a ze života.

Pracovní výchova (dílka) - Jan Bežuch

Jsem velmi rád, že máš za sebou zkušenost, že někdy se sice s
všechnou prací vyklidit a nebo na ni dokonce ujet, ale
postupem času přišlo důležitě poznamenat, že bez Tvé vůle
a náležitého konání, nedostaneš hezkého a krásného
výsledku a ten je Tvůj výrobek. Uvědom, že teď jsi už
co je třeba a tak se udi těšim na Tvou další práci
příště rok.

V Praze  
dne 29. června 2012

Ing. Pavel Sešl  
ředitel(ka)



Mgr. Renata Krásová  
třídní učitel(ka)

**Upozornění:** Vysvědčení - list B je platné pouze jako nedílná součást Vysvědčení - listu A.

## Příloha C    Evaluační dotazník

# EVALUAČNÍ DOTAZNÍK PRO RODIČE

*Vážení rodiče,*

*rádi bychom zjistili, zda jste spokojeni se způsobem vzdělávání Vašeho dítěte ve waldorfské škole. Proto si dovoluujeme Vám položit několik otázek (Vaše odpovědi zůstanou anonymní). Děkujeme Vám za Váš čas.*

1. S jakými představami jste své dítě přihlásili do naší školy?

---

2. V čem se tyto představy naplnily?

---

3. V čem se tyto představy nenaplnily?

---

4. Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte v naší škole? (*můžete vybrat i více odpovědí*)

rozhovory s dítětem o vyučování

hospitace ve vyučování

osobní konzultace s učiteli

aktivní účast na akcích školy

jinak: \_\_\_\_\_

5. Účastníte se Vy nebo jiný zástupce rodiny pravidelně třídních schůzek? (*vyberte 1 odpověď*)

téměř 100%

cca 70%

cca 50%

méně než 50%

6. Jsou pravidelnou součástí třídních schůzek ve Vaší třídě přednášky o waldorfské pedagogice? *(vyberte 1 odpověď)*

- ano a vítám je
- mohlo by jich být více
- mělo by jich být méně
- ano, ale nezajímají mě

7. Jsou pro Vás přednášky o waldorfské pedagogice přínosem pro pochopení práce učitelů s Vaším dítětem? *(vyberte 1 odpověď)*

- ano (jistě, rozhodně, nepochybně)
- částečně
- ne
- bez odpovědi

8. Máte pocit, že je Vaše dítě ve škole spokojené? *(vyberte 1 odpověď)*

- ano (jistě, rozhodně, nepochybně)
- částečně
- ne
- bez odpovědi

9. Pokud není Vaše dítě ve škole spokojené, v čem vidíte příčinu?

---

10. Je něco, co by se mělo ve výchovně-vzdělávacím procesu v naší škole změnit? Pokud ano, CO a JAK?

---

11. Pokud byste rádi k výchovně-vzdělávacímu procesu v naší škole ještě něco podotkli, zde pro to máte místo:

---

---

---

---

## Příloha D Výsledky dotazníku

Tabulka 13 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 2. třída

| 2. třída, 22 respondentů                                |                                       |  |   |  |  |
|---|---------------------------------------|--|---|--|--|
| nároky  | spolupráce                            | individualita  | všestrannost  | Hodnoty  | Principy výuky   |
| znalosti a dovednosti získané bez "drezury"             | možnost dialogu mezi učiteli a rodiči | podpora individuálních vloh, sebevědomí, sebedůvěry, samostatnosti | všestranný, přirozený rozvoj                            | Sociální výchova, spolupráce, úcta k ruhým lidem     | vzdělání na principu waldorfské pedagogiky, rozvoj M-C-V |
| vzdělání bez soutěžení a srovnávání, bez tlaku na výkon |                                       | respektování jedinečnosti, jinakosti                               | rozvoj kreativity, duchovní rozvoj, manuální dovednosti | omezení vlivu technologické a informační společnosti | Učení prožitkem  |
| Lidské prostředí  |                                       | radost dítěte, podněcování touhy po vzdělání                       | rozvoj osobnosti  | výchova ke svobodě                                   | názorná výuka  |
| nebude tlak na výkon                                    |                                       | respektování osobnosti dítěte                                      | tvořivá činnost   | rozvoj duchovních hodnot                             |  |
|   |                                       | rozvoj individuálních schopnosti                                   |   | vedení k vnitřní svobodě                             |  |
| <b>4</b>  | <b>1</b>                              | <b>5</b>   | <b>4</b>  | <b>5</b>   | <b>3</b>   |

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka 14 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 3. třída

| 3. třída, 24 respondentů                                |                           |   |                              |   |                           |
|---|---------------------------|---|------------------------------|---|---------------------------|
| nároky  | spolupráce                | individualita                                       | všestrannost                 | hodnoty   | principy výuky            |
| nebude tlak na výkon                                    | spolupráce rodičů učitele | respektování osobnosti dítěte                       | tvořivé činnosti             | rozvoj sociálních dovedností                    | názorná výuka             |
| Lidské prostředí  |                           | rozvoj individuálních schopností                    | nebude rozvíjen jen intelekt | rozvoj duše                                     | respekt k vývojovým fázím |
| bude chodit rádo do školy                               |                           | zajistit co nejlepší vzdělávací systém pro své dítě | rozvoj osobnosti             | návaznost na MŠ                                 | epochové vyučování        |
| menší tlak na výkon                                     |                           |   |                              | výchova ke svobodě                              |                           |
| vzdělání bez soutěžení a srovnávání, bez tlaku na výkon |                           |   |                              | rozvoj citění                                   |                           |
| znalosti a dovednosti získané bez "drezury"             |                           |   |                              | rozvoj duchovních hodnot                        |                           |
| znalosti a dovednosti získané bez "drezury"             |                           |   |                              | sociální výchova, spolupráce, úcta kruhým lidem |                           |
| <b>7</b>  | <b>1</b>                  | <b>3</b>  | <b>3</b>                     | <b>7</b>  | <b>3</b>                  |

Zdroj: vlastní šetření

**Tabulka 15 - Všechny odpovědi na otázku č. 1 – 5. třída**

| <b>5. třída, 13 respondentů</b>                         |                                       |  |   |   |  |
|---|---------------------------------------|--|---|---|--|
| <b>nároky</b>   | <b>spolupráce</b>                     | <b>individualita</b>   | <b>všestrannost</b>                                     | <b>hodnoty</b>                                    | <b>principy výuky</b>                                    |
| vzdělání bez soutěžení a srovnávání, bez tlaku na výkon | možnost dialogu mezi učiteli a rodiči | podpora individuálních vloh, sebevědomí, sebedůvěry, samostatnosti | všestranný, přirozený rozvoj                            | vedení k vnitřní svobodě                          | vzdělání na principu waldorfské pedagogiky, rozvoj M-C-V |
| znalosti a dovednosti získané bez "drezury"             |                                       | respektování jedinečnosti, jinakosti                               | rozvoj kreativity, duchovní rozvoj, manuální dovednosti | sociální výchova, spolupráce, úcta k druhým lidem |  |
| menší tlak na výkon                                     |                                       | učivo v souladu se zralostí dítěte                                 |   |   |  |
|   |                                       | radost dítěte, podněcování touhy po vzdělání                       |   |   |  |
| <b>3</b>  | <b>1</b>                              | <b>4</b>   | <b>2</b>  | <b>2</b>  | <b>1</b>   |

**Zdroj: vlastní šetření**



**Tabulka 16 - V čem se tyto Vaše představy nenaplnily (všechny odpovědi)**

| <b>Odpovědi</b>  | <b>počet</b> |
|--|--------------|
| není nespokojenost   | 39           |
| více hodin jazyků, více pohybových aktivit   | 3            |
| pokusy o změnu zřizovatele   | 2            |
| příliš mnoho dětí ve třídě   | 2            |
| malá zátěž, nevyužitý potenciál  | 2            |
| ostatní připomínky   | 11           |
| zatím nedokážu posoudit;<br>neřešení projevů rasismu vychovateli v družině;<br>nereflektování moderního vývoje;<br>přijetí okolním světem;<br>zklamání z manipulativní komunikace ředitele;<br>chybí společná duchovní práce kolegia a rodičů;<br>nejasná odpověď, bez odpovědi;<br>problematická kázeň žáků na 2. stupni;<br>více se zaměřit na sport;<br>jednostranný dialog s kolegiem;<br>nejistá budoucnost školy |              |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Tabulka 17 - Jakým způsobem se projevuje Váš zájem o vzdělávání a výchovu Vašeho dítěte?  
(všechny odpovědi)**

|   | 2.třída | 3.třída | 5.třída | celkem |
|---|---------|---------|---------|--------|
| rozhovory s dítětem o vyučování         | 21      | 23      | 13      | 57     |
| hospitace ve vyučování                  | 9       | 5       | 2       | 16     |
| osobní konzultace s učiteli             | 20      | 21      | 10      | 51     |
| aktivní účast na akcích školy           | 19      | 22      | 11      | 52     |
| jinak                                   | 8       | 6       | 4       | 18     |
| <i>z toho</i>                           |         |         |         |        |
| jinak - třídní schůzky                  |         | 1       |         | 1      |
| jinak - studium waldorfského semináře   |         |         | 2       | 2      |
| jinak - samostudium                     | 2       | 1       | 1       | 4      |
| jinak - účast na měsíčních slavnostech  |         |         | 1       | 1      |
| jinak - profesní pomoc                  | 1       |         |         | 1      |
| jinak - účast na přednáškách            | 5       |         |         | 5      |
| jinak - vzdělávání rodičů WŠPD          |         | 2       |         | 2      |
| jinak - seminář WP                      |         | 1       |         | 1      |
| jinak - zájem o jiné alternativní výuky |         | 1       |         | 1      |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Tabulka 18 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ?  
(2. třída všechny odpovědi)**

| <b>2.třída</b>          |                                 |   |                                |
|-------------------------|---------------------------------|---|--------------------------------|
| <b>výuka</b>            | <b>Výchova</b>                  | <b>komunikace</b>                       | <b>organizační záležitosti</b> |
| více tělesné výchovy    | více multikulturní složení dětí | větší reflexe (akceptace) současnosti   |                                |
| zvýšit úroveň 2. stupně |                                 | větší individuální pomoc v socializaci  |                                |
|                         |                                 | větší otevřenost v komunikaci o změnách |                                |
|                         |                                 | neprůhlednost, atmosféra ve škole       |                                |
|                         |                                 | současná situace ve škole               |                                |
| 2                       | 1                               | 5                                       | 0                              |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Tabulka 19 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ?  
(3. třída všechny odpovědi)**

| <b>3.třída</b>                        |  |                                   |  |
|---------------------------------------|--|-----------------------------------|--|
| <b>výuka</b>                          | <b>Výchova</b>                                   | <b>komunikace</b>                 | <b>organizační záležitosti</b>                     |
| více tělesné výchovy                  | potřeba výchovného poradce pro II. Stupeň        | zharmonizovat vztahy mezi učiteli | méně slavností v době adventu                      |
| orientace na sport                    | zájem o jiné metody, např. intuitivní pedagogiku |                                   | je škoda, že I. a II. Stupeň nejsou v jedné budově |
| více odborných učitelů na II. Stupni  |  | chybí koncepce na příští období   | zlepšit kvalitu stravování                         |
| zvýšení počtu hodin jazyků            |  |                                   | méně dětí ve třídě                                 |
| větší počet jazykových hodin          |  |                                   | doplnit asistentem pedagoga                        |
| II. Stupeň - učebnice ve výuce jazyků |  |                                   | vylepšit stravování                                |
| 6                                     | 2  | 3                                 | 6  |

**Zdroj: vlastní šetření**

**Tabulka 20 - Co by se mělo změnit na výchovně-vzdělávacím procesu na WŠ?  
(5. třída všechny odpovědi)**

| <b>5.třída</b>                                   |                |   |  |
|--|----------------|---|--|
| <b>výuka</b>                                     | <b>Výchova</b> | <b>komunikace</b>   | <b>organizační záležitosti</b>   |
| větší počet jazykových hodin                     |                | reflektování aktuálních požadavků společnosti, kloubit waldorfský přístup s aktuálními potřebami dětí | atmosféra školy je poznamenána jistou nedůvěrou, což souvisí se strukturou školy |
| větší počet pohybových hodin                     |                |   |  |
| zapracovat na odborných předmětech na II. Stupni |                |   |  |
| 3  | 0              | 1   | 1  |

**Zdroj: vlastní šetření**

# Příloha E Výchovné a vzdělávací strategie WŠ

## ***Výchovné a vzdělávací strategie***

(Společné postupy, které vedou k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Jsou uplatňovány všemi pedagogy při výuce i mimo ni.)

Klíčové kompetence mají žákům pomáhat při získávání základu všeobecného vzdělávání. Úroveň klíčových kompetencí získaných na základní škole není konečná, ale tvoří základ pro další celoživotní učení a orientaci v každodenním praktickém životě.

### ***1. KOMPETENCE K UČENÍ***

***umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení***

Výchovné strategie:

- Na praktických příkladech blízkých žákovi vysvětlujeme smysl a cíl učení a posilujeme pozitivní vztah k učení
- Podporujeme různé přijatelné způsoby k dosažení cíle
- Učíme žáky plánovat, organizovat a vyhodnocovat jejich činnost
- Na konci 8.třídy žáci zpracovávají ročníkovou práci na téma, které si zvolili, a kterou prezentují před učiteli, rodiči a veřejností
- Na praktických příkladech blízkých žákovi vysvětlujeme smysl a cíl učení a posilujeme pozitivní vztah k učení
- Během výuky klademe důraz na čtení s porozuměním, práci s textem, vyhledávání informací.
- Žáky vedeme k sebehodnocení a úctě k práci druhých.
- Individuálním přístupem k žákům maximalizujeme jejich šanci prožít úspěch.
- Učíme žáky trpělivosti a povzbuzujeme je
- Žákům umožňujeme ve vhodných případech realizovat vlastní nápady, podněcujeme jejich tvořivost.
- Učíme se vytvářet takové situace, v nichž má žák radost z učení pro samotné učení a pro jeho další přínos.
- Jdeme příkladem – neustále si dalším vzděláváním rozšiřujeme „svůj“ pedagogický obzor.

### ***2. KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMU***

***podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů***

Výchovné strategie:

- Výuka je vedena tak, aby žáci hledali různá řešení problému a svoje řešení si dokázali obhájit
- Při výuce motivujeme žáky v co největší míře problémovými úlohami z praktického života.
- Starší žáci připravují různé aktivity pro mladší spolužáky (divadlo, soutěže).
- Děti vedeme k aktivnímu podílu na všech fázích činnosti, na plánování, přípravě, realizaci i hodnocení.

- Učitel umožňuje žákům pracovat s materiály a zdroji, v nichž si mohou ověřit správnost svého řešení
- Podporujeme originální (netradiční) způsoby řešení problémů
- Podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- Starší žáci se stávají „patrony“ mladších žáků, pro které pořádají soutěže, divadelní představení a slavnosti
- Při výuce i mimo vyučování vytváříme pro žáky příležitosti k vzájemné spolupráci a týmovému řešení úkolů

### **3. KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ**

#### ***vést žáky k všestranné a účinné komunikaci***

Výchovné strategie:

- Vedeme žáky ke vhodné komunikaci se spolužáky, s učiteli a ostatními dospělými ve škole i mimo školu.
- Učitel žákům umožňuje, aby si vzájemně sdělovali své pocity a názory
- Podporujeme přátelské vztahy a pomoc ve třídách i mezi třídami
- Netolerujeme agresivní, hrubé a nezdvořilé projevy chování žáků, zaměstnanců školy i rodičů
- Organizujeme školní akce, při kterých vzájemně spolupracují nižší a vyšší ročníky
- Důsledně vyžadujeme dodržování pravidel stanovených ve školním řádu, v řádech odborných učeben
- Od první třídy vyučujeme dvěma cizím jazykům
- Učíme žáky obhajovat a argumentovat vhodnou formou svůj vlastní názor a zároveň poslouchat názor jiných.
- Podporujeme přátelské vztahy ve třídách a mezi třídami.
- Podporujeme komunikaci s jinými školami (Olympiády, Divadelní festival Wald. škol, výměnné pobyty u nás i v zahraničí)
- Začleňujeme metody kooperativního učení a jejich prostřednictvím vedeme děti ke spolupráci při vyučování.
- Podporujeme komunikaci s jinými partnerskými waldorfskými školami (WŠ v bavorském městě Prien am Chiemsee)
- Sami otevřeně komunikujeme na „kulturní úrovni“, své názory opíráme o logické argumenty. Netolerujeme pomluvy, nezdvořilost. Pozitivně svoji školu a učitelskou profesi prezentujeme na veřejnosti.

### **4. KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ**

#### ***rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci vlastní a druhých***

Výchovné strategie:

- Během vzdělávání používáme skupinovou práci žáků, vzájemnou pomoc při učení.
- Podporujeme integraci žáků se vzdělávacími potřebami do třídních kolektivů
- Netolerujeme projevy rasismu, xenofobie a nacionalismu
- Učitel zadává úkoly, při kterých žáci spolupracují
- Podporujeme nesobecké chování, ochotu vytvořit něco pro druhé a schopnost rozdělit se
- Podporujeme přátelské vztahy a pomoc ve třídách i mezi třídami
- Sociální kompetence vyvozuje na praktických cvičeních a úkolech.
- Usilujeme o to, aby žáci prokázali schopnost střídat role ve skupině.

- Žáky vedeme k respektování společně dohodnutých pravidel chování, na jejichž formulaci se sami podílejí.
- Učíme je zároveň k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi žáky.
- Chceme žáky naučit základům kooperace a týmové práce.

## **5. KOMPETENCE OBČANSKÉ**

***připravovat žáky jako svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňující svá práva a plnící své povinnosti, uplatňující svá práva a respektující práva druhých, jako osobnosti zodpovědné za svůj život, své zdraví a za své životní prostředí, jako ohleduplné bytosti, schopné a ochotné účinně pomoci v různých situacích***

Výchovné strategie:

- Ve třídních kolektivech žáci společně stanovují pravidla chování.
- Jsou respektovány individuální rozdíly (národnostní, kulturní).
- Vedeme žáky k sebeúctě a k úctě k druhým lidem
- Netolerujeme sociálně patologické, vulgární, agresivní a nezdvořilé projevy chování
- Využíváme pomoci a zkušeností odborníků – lékařů, speciálních pedagogů, výchovných poradců apod.
- Při kázeňských problémech žáků se vždy snažíme zjistit jejich motiv - příčinu
- V hodnocení žáků uplatňujeme prvky pozitivní motivace
- Je kladen důraz na environmentální výchovu, ekologicky myslící jedinec
- Žáky vedeme k třídění odpadů
- Při pobytech v přírodě se žáci chovají jako zodpovědné osoby
- Žáky zapojujeme do mezinárodních projektů, kde se prakticky seznamují s kulturou jiných národů
- Důsledně dbáme na dodržování pravidel chování ve škole, stanovených ve vnitřních směrnících školy
- Respektujeme osobnost žáka, budujeme přátelskou a otevřenou atmosféru ve třídě i ve škole

## **6. KOMPETENCE PRACOVNÍ**

***pomáhat žákům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a uplatňovat získané vědomosti a dovednosti při profesní orientaci***

Výchovné strategie:

- Od prvního ročníku mají žáci pracovní činnosti, ve vyšších ročnících se přidávají dílny a řemeslné epochy
- Při všech činnostech jsou žáci vedeni k dokončování svých prací a respektování práce druhých
- Vedeme je k objektivnímu sebehodnocení a posouzení s reálnými možnostmi při profesní orientaci
- Výuka je doplněna praktickými exkurzemi do řemeslných dílen, výrobních podniků i středních škol
- V průběhu školní docházky žáci poznávají různé profese a připravují se na budoucí povolání
- Při výuce vytváříme podnětné a tvořivé prostředí
- Individuálním přístupem a spoluprací s rodiči pomáháme žákům při profesní orientaci

## Příloha F Školy

Tabulka 21 – Úplný seznam středních odborných škol s maturitou, na které postoupili absolventi WŠ

| škola  | obor                              | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|--|-----------------------------------|------|------|------|------|
| Vyšší odborná škola a Střední umělecká škola Václava Hollara   | propagační výtvarnictví - grafika |      | 1    | 2    |      |
| Obchodní akademii  | ekonomické lyceum                 |      |      | 1    |      |
| Střední odborná škola multimediální a propagační tvorby  | multimediální tvorba              |      |      | 1    |      |
| Střední uměleckoprůmyslová škola sv. Anežky České, Č. Krumlov  | užitá malba                       |      | 1    |      |      |
| První soukromá hotelová škola  | hotelnictví                       |      | 1    |      |      |
| Střední průmyslová škola sdělovací techniky  | multimediální tvorba              |      | 2    |      |      |
| Vyšší odborná škola textilních řemesel a Střední umělecká škola textilních řemesel                       | modelářství a návrhářství oděvů   | 1    | 1    |      |      |
| TRIVIS - Střední škola veřejnoprávní a Vyšší odborná škola prevence kriminality a krizového řízení Praha | Veřejnoprávní ochrana             |      | 2    |      | 1    |
| G.A.P. education - střední škola   | grafický design                   |      | 2    |      |      |
| G.A.P. education - střední škola   | tvarový a grafický design obalu   |      | 1    |      |      |
| Střední průmyslová škola dopravní  | informační technologie            |      | 1    |      | 1    |
| Vyšší odborná škola pedagogická a sociální, Střední odborná škola pedagogická a Gymnázium                | pedagogické lyceum                |      | 1    |      |      |
| Smíchovská střední průmyslová škola  | technické lyceum                  |      | 1    |      |      |
| Vyšší odborná škola grafická a Střední průmyslová škola grafická   |                                   | 1    |      |      | 1    |
| Střední škola Náhorní  |                                   | 1    |      |      |      |
| Československá akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše, střední odborná škola                               |                                   | 1    |      |      |      |
| Soukromá střední škola DANAÉ   |                                   | 1    |      |      |      |
| Soukromá střední umělecká škola designu  |                                   | 1    |      |      |      |
| Střední zemědělská škola   |                                   | 1    |      |      |      |

Zdroj: interní materiály WŠ



**Tabulka 22 – Úplný seznam středních odborných škol (bez maturity), na které postoupili absolventi WŠ**

| <b>škola</b>  | <b>obor</b>                      | <b>2009</b> | <b>2010</b> | <b>2011</b> | <b>2012</b> |
|---|----------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Střední škola umělecká a řemeslná   | truhlář                          | 1           |             | 1           | 1           |
| Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová a Střední uměleckoprůmyslová škola | nábytkářská a dřevařská výroba   | 1           |             | 1           |             |
|   | tvorba hraček a herních předmětů |             | 1           |             |             |
| Střední škola automobilní a informatiky                                   | autotronik                       |             |             | 1           |             |
| Střední škola - Centrum odborné přípravy technickohospodářské             | mechanik elektrotechnik          |             |             | 1           |             |
| Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola               | zahradnictví                     |             | 1           |             |             |

**Zdroj: interní materiály WŠ**

## **Příloha G    Řízený rozhovor**

### ***1. Jaká jsou podle Vašeho názoru největší pozitiva waldorfské pedagogiky?***

Jako pozitivum lze jednoznačně považovat cíle waldorfské školy - fyzické a duševní zdraví a individuální rozvoj bytosti dítěte. To přichází do školy s otevřenými smysly a touhou po poznání. Na tomto základě pracuje učitel s dítětem celou školní docházkou a skrze jednotlivé předměty mu nechává poznat okolní svět. Tak se mu ve druhém sedmiletí jeho života snaží dát podklady k tomu, aby posléze mohl - na základě vlastního pozorování skutečností a poznatých kauzalit okolního světa - svobodně tvořit vlastní úsudek.

Pozitivem jsou tedy prvotně žáci plní životních sil, se svobodným, sociálním a živým myšlením.

Nemohu samozřejmě opominout i „doprovodné“ přínosy waldorfských škol: Učitelé a v mnoha případech i rodiče se spolu s dětmi individuálně rozvíjí. Škola pozitivně působí ve svém okolí (organizuje různé společenské akce, pečuje a dokonce buduje okolí školy, zapojuje okolní občany do aktivit a mnohá jiná.

### ***2. V čem si myslíte, že má waldorfská pedagogika svá úskalí?***

Úskalí této pedagogiky vidím ve veliké časové a energetické náročnosti pro jednotlivé učitele.

Učitelé věnují mnoho času i svých sil přípravám na výuku, protože každá z epoch je víceméně jedním velkým projektem, který vyžaduje obrovské množství energie i času na každodenní přípravu. Dále učitel věnuje čas a síly i studiu pro vyučovaný předmět, vzdělávání v dalších oblastech, psaní slovního hodnocení, konzultacím s rodiči a dětmi a velké množství času a sil věnuje učitel i samosprávě školy, na které se podílí.

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že toto nasazení vyžaduje spoustu sil a pakliže si je učitelé nedokážou zpětně získat, končí někteří se syndromem vyhoření.

### ***3. Kolik dětí se hlásí na vaši školu při každoročním zápisu do první třídy?***

Počty dětí k zápisu do třídy se každý rok liší, ale již šestý rok se toto číslo pohybuje mezi 50- 80 dětmi. V naší škole neotvíráme paralelní třídy (nemáme prostory,

zájem ze strany kolegia ani zřizovatele) a přijímáme tedy 26 až 30 dětí. Konečný počet, který se pohybuje v tomto rozmezí, si určuje sám učitel.

#### ***4. Jak probíhá zápis dětí do první třídy?***

Nejdůležitější pro vstup dítěte do školy je to, aby bylo fyzicky, duševně i sociálně zralé. Dalším důležitým faktorem je u rodičů znalost principů waldorfské pedagogiky a jejich možná spolupráce se školou. Proto naše zápisy probíhají pro většinu lidí nestandardním způsobem.

Nejdříve máme seminář pro rodiče, kde rodiče mají přednášku o školní zralosti, seznámení se školou a ukázkové hodiny, kde se sami stávají žáky. Až poté začnou probíhat zápisové dny i s dětmi. V tento den se u dítěte, které je spolu s dalšími šesti dětmi hodinu ve třídě s učitelem, formou hry zkoumá jeho školní zralost. Současně probíhají rozhovory s rodiči.

#### ***5. Jaká je spolupráce rodičů se školou?***

Rodiče jsou jedním ze třech pilířů (vedle dětí a učitelů) waldorfské školy. V případě naší školy rodiče dokonce školu zakládali a dále jsou velmi aktivní a nápomocní v jejím chodu.

To nejen formou jejich pomoci v rámci rodičovských povinností spojených s výukou jejich dětí ve třídě (šití penálů, výroby dalších školních pomůcek, organizování třídních slavností aj.), ale i pořádání mimoškolních akcí (např. jarmarků, akademií - organizovaných pro podporu školy), podporou finanční a především i svou prací a aktivitou, kdy se velmi podílí na rozvoji školních prostor a celkovém rozvoji školy.

Spolupráce s rodiči je pro nás důležitá nejen pro podporu naší školy, ale také protože spoluprací s nimi i s okolím školy vytváříme sociální organismus, který je pro žáky smysluplným vzorem fungujícího sociálního organismu a mohou se jím inspirovat v jejich budoucím životě.

#### ***6. Z dotazníků vyplývá, že pořádáte pro rodiče přednášky o waldorfské pedagogice. Jak často je pořádáte a na co jsou nejvíce zaměřeny?***

Naše škola se snaží pořádat dva typy přednášek. Prvním typem jsou přednášky na každé třídní schůzce (konající se každý měsíc), kterou má třídní učitel ve spolupráci s odbornými učiteli dané třídy pro rodiče třídy o konkrétních předmětech a vývoji jejich

děti. Druhým typem přednášek jsou ty, které organizuje pro rodiče a přátele kolegium naší školy. Ty se v rámci školního roku organizují každý druhý nebo třetí měsíc. Rodiče se na přednáškách seznamují s principy a cíli waldorfské pedagogiky; s metodikou, kterou jsou vyučovány jejich děti; s tím, co děti prožívají v jednotlivých vývojových fázích (období puberty, rubikonu aj.) i se současnými vlivy prostředí na jejich děti (médiá, počítače, atd.).

### **7. *Jaké vzdělání požadujete po učitelích na WŠ?***

U učitelů na waldorfské škole rozlišujeme kvalifikaci a waldorfské vzdělání. Kvalifikace je forma vzdělání, která je dána a požadována zákonem. Kromě toho je však pro nás důležité vzdělání ve waldorfské pedagogice. Tyto semináře pořádá Asociace waldorfských škol, která sdružuje všechny waldorfské školy v České republice. Většinou se v základním semináři věnují budoucí učitelé nebo vychovatelé antroposofické antropologii, metodice, didaktice a také osobnímu rozvoji a růstu, který je brán jako nutný předpoklad pro učitele, který má vyučovat. Učitelé se však i po základním semináři vzdělávají neustále nejen obecně pro svůj rozvoj, ale dále také v metodice a didaktice dalších předmětů, absolvují různé umělecké semináře, atd.

Obecný předpoklad waldorfského učitele je ten, že se vzdělává nebo se nechá umělecky inspirovat celý život.

### **8. *Můžete uvést semináře, které Asociace WŠ pořádá?***

- Proseminář pro učitele základních škol, tříletý seminář pořádaný v Příbrami,
- Seminář pro učitele základních škol, tříletý seminář pořádaný v Praze,
- Seminář 2. stupeň a střední školu, tříletý seminář pořádaný v Praze,
- Letní kurz waldorfské pedagogiky, týdenní soustředění pro učitele v Pardubicích
- Semináře eurytmie
- Semináře a kurzy v dalších odborných předmětech

### ***9. Je nějaký způsob práce (metody, techniky, zaměření..), které Vám ve Vaší práci chybí a které si sama přidáváte do výuky?***

Základním principem waldorfské pedagogiky je svoboda učitele. To znamená, že se svobodou a zároveň velkou odpovědností si učitel rozhoduje o tom, jak danou látku s žáky projde.

Není nic co bych mohla říci, že mi z tohoto pohledu schází, i přestože každý den znovu hledám, jak před děti předstoupit.

Mohu použít to, co znám z vysoké školy nebo ze seminářů, to co znám od jiných učitelů z praxe, to co přijde skrze intuici při přípravě hodin nebo přímo při práci se žáky. Z tohoto pohledu není učitel ničím limitován a pakliže zváží, že je nějaká technika nebo metoda pro „jeho“ konkrétní žáky vhodná – a to z různých pohledů – pak jí může využít.

Já se pro svou práci velmi inspiroji např. „Intuitivní pedagogikou“ a to jak pro rozvoj obecného přístupu k žákům a tím i jejich celkového rozvoje (vůle, myšlení a citu). Také používám ve své práci s dětmi metody „Čtením a psaním ke kritickému myšlení“, které se mi zdají dobře propracované pro rozvoj oblasti myšlení a schopnosti komunikace. V oblasti různých metod a přístupů jsem otevřená a pakliže se mi daný přístup zdá – z pohledu konkrétních žáků – vhodný, nechám se jím inspirovat.

### ***10. Jak Vás ovlivnila waldorfská pedagogika v práci či v životě?***

Pracovně mne ovlivnila velmi, protože obě má univerzitní vzdělání a i následná pracovní praxe byly úplně v jiných oborech a dokonce i v jiných zemích. Po absolvování semináře, pozorování a práce se svými dětmi i dětmi v kroužcích jsem následně dospěla k tomu, že patřím k dětem. Musela jsem si dodělat ještě pedagogické minimum a nyní nějakou dobu ve školství zůstanu.

V životě jsem se především začala jinak dívat na člověka, zvířata, rostliny, nerostnou říši i kosmos; neustále se mi „zjasňují smysly“, které člověk má k vnímání světa; částečně se mi změnily i životní hodnoty; celkový přístup k životu a láska k lidem.

## BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Romana Štěpánová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Alternativní pedagogické koncepce, přínosy a rizika

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 30

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Dvořáček, CSc